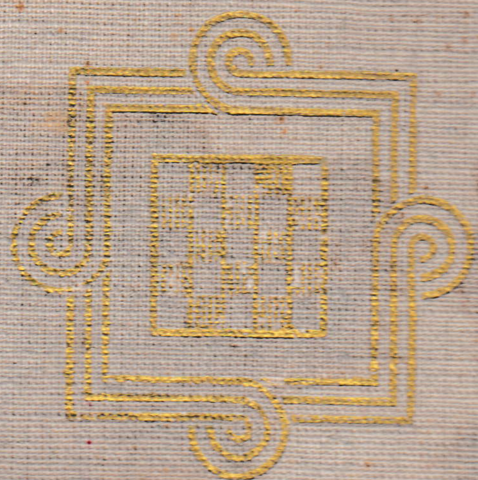

5/83

HIBZ

LIEPA NAŠA DOMOVINA

KNJIGA ČETVRTA

BAKROTISAK LJUDSKE TISKARNE U LJUBLJANI

HRVATSKE PLANINE

ZAGREB 1943

IZDANJE HRVATSKOG IZDAVALAČKOG BIBLIOGRAFSKOG ZAVODA

Po prvi puta izlazi knjiga ove vrsti pred javnost hrvatsku i pred sve one, kojima je istinski stalo upoznati zemlju i narod Hrvata: knjiga vidika hrvatskih gora i planina. Ona odkriva lice hrvatske zemlje, njegovu najznačajniju crtu, jer Hrvatska je s devet desetina zemlja gora. Upoznati pak lice jedne zemlje znači naći najbolji put za upoznavanje glavne snage, koja je vjekovima oblikovala narod i njegov udes.

Pučka je umjetnost riznica skrivenih težnja narodnih. U hrvatskoj narodnoj pjesmi jedna je od najomiljelijih pjesničkih slika želja, da se dobiju krila snažne ptice, pa da se iz visina pogleda na ljudsko zbivanje — podsvjestna, prirodna žudnja izrazito gorštačkog soja, koji teži, da svlada zapreke i oslobodi vidike preko gorskih visova. Suvremenom je čovjeku lasno udovoljiti toj vjekovnoj želji hrvatskih narodnih pjevača, ma da još nije svakome dano po želji uzpeti se u visine na krilima modernog zrakoplova; i letimičan pogled na prirodni zemljovid može dočarati vidike ptičjega leta. U toj slici sliče gore hrvatske zemlje svojim razmještajem bedemima goleme tvrđave, ciela je zemlja bastion, koji vjekovima čuva tu razkršće između europskoga Iztoka i Zapada, Sjevera i Juga. Na prvi pogled veličanstvena, ali i zastrašna slika: nebotične stiene, nepristupačne, sure i opore, iz njih kao da izbija ledena bezćutnost. U vječnoj mieni ljudstva jedina su stalnost, onkraj su jada i radosti ljudstva. Ali kad prolistate slike, koje sliede iza ovih uvodnih rieči, taj se bezvremenski težki dojam ublažuje. Prisoji tih gora za njihov su ljudski rod topla roditeljska njedra, one su ga održale, davši mu svoju kremenu snagu, pomogle mu, da odoli svim poviestnim olujama.

Gotovo okomito dižu se iz mora silne stiene Velebita, Mosora, Biokova, otvorivši tek po koji prilaz na obalu, dobro znan samo sincima rodne zemlje. Nalik su na divovske stražare, koji dovikuju svakome tuđincu: dovle i nikud dalje! Vjekovni su to čuvari roda Hrvata i njihova kulturnog djela na primorskim žalima. Sunce ih i odrazi mora obasjavaju, pa odkrivaju ljudstvu sa svojih visina daleke vidike, izoštrujući vid i oslobađajući misao. Svietlo i sjena vajaju na njima ču-

desne nemirne oblike, pojave orijaša, koji uzbuđuju maštu. Nije slučaj, da je u ovim gorama kolievka niza hrvatskih kipara europskoga glasa od Jurja Šibenčanina do Ivana Meštrovića — gorski krajolik uzgojio je u sinovima toga kraja osjećaj za plastične vrjednote, kao što je atmosfera gora i mora sa svojom bogatom paletom rodila kod Hrvata onaj iztančani smisao za otajni život sklada boja i u vezivu pučke umjetnosti i u težnjama suvremenih hrvatskih slikara.

Hranitelj i branitelj naroda Hrvata njegove su gore. U velikim poviestnim sukobima gora je održala narod Hrvata, u nju se uprievši stekao je častan nadimak »Predziđa kršćanstva«. Gotovo je svaka hrvatska planina poviestni spomenik; na stienju hrvatskih gora i šuma, koje sačuvaše gdjegdje još djevičansku nepriepornost kao nigdje u zapadnoj, srednjoj i južnoj Europi, lomile su se kroz tri stoljeća osmanlijske ofenzive, zadržane su na Kleku, Kapeli, Velebitu, tim braničima prilaza o srdce europske kulture. Gora je sa svojima stoljetnim šumama davala Hrvatima u tim stoljetnim graničarskim borbama stan, u sigurnosti njezinih proplanaka bujala su njegova stada — slike toga patriarhalnog života još ni danas niesu nestale — u obrani gore sačuvao je on netaknut svoj duhovni život: svoju vitežku etiku, ponos i svoj smisao obranbenoga zajedinstva.

Gore su konzervirale duh hrvatskoga naroda, zbroj njegovih predaja i shvaćanja. Jamačno najjače udara to uoči u Bosanskoj Hrvatskoj, najizrazitijem gorskom području hrvatske zemlje. Prenj, Ivan-planina, Bjelašnica, Treskavica, Jahorina, Trebević i Romanija danas još na svojim težko pristupačnim visoravnima čuvaju čudne spomenike osebujne kulture sredovječne i kasnije islamske Hrvatske, stećke, biljege, kao i najdrevniju glazbenu ljestvicu i najstarije duhovno narodno blago — gore učiniše ljude odbojne prema tuđim utjecajima. Poklonici varavog materialnog napredka nazivaju taj živalj konzervativnim, ali ta mu oznaka služi na čast, svjedok je nesavladive odanosti prema rodnoj zemlji i njezinu diktatu.

Poput baroknih crta meki su pitomi obrisi sjevernog hrvatskog gorja. Crnogorica, koja je obrasla obronke zapadnih i središnjih hrvatskih planina, uzmaknula je tu pred bukvom, hrastom i briestom. Za kasne jeseni plamte grimizom pod kosim zrakama sunca, dok najnižim njihovim humcima — u davna vremena jedan rimski car, također sin ove zemlje, nasadio ih je lozom — ozvanja u feačkom ugođaju vesela pjesma, sviri svirala vječnoga Pana. Tu, pod zaštitom gora, danas se još iskre kupole zvonika starih samostana drevnih središta uljudbe. Pan i ti samostani niesu tu simboli suprotnosti. Izmireni su u obilju Božje prirode i nije slučaj, da je ugođaj njihove antikne idile na hrvatskoj zemlji fiksirao hrvatski pjesnik XVIII. st. i pobožni franjevac Katančić. Svojom otajnom snagom

hrvatske su gore uskladile ljestvicu snaga i sklonosti hrvatskoga čovjeka, nesavladivu obranbenu borbenost i neugaslu životnu radost njegovu.

Mnogo toga pričat će vidici hrvatskih planina i gora svima gledaocima svih sklonosti i zanimanja, buditi u njima stotine pitanja i želja. Onaj, u koga nije razvijena žica opajanja ljepotama već će iz tih vidika moći ocieniti, da su te hrvatske gore bile ne samo stoljetna čvrsta obrana naroda, nego zaista i njegov hranitelj, da su čuvar najveće njegove glavnice. Odkad zbore pisani spomenici, šume hrvatskih gora — spominju ih još vjekopisci-očevidci, koji su se kroz njih probijali za križarskih vojni — bile su i meka za osvajača i vrelo priradnog stvaranja naroda. Flote, koje su stoljećima plovile po svim morima, iz tih šuma dobiše svoju građu. Odkad pak u XIX. st. zafićuknu Europom parostroj, neizcrpne hrvatske šume davahu pragove za gotovo sve europske željezničke pruge. Ko čelik tvrda je slavonska hrastovina, stoljećem čuvena na svima tržištima, preko mora stoljećima je plovilo građevno drvo s obronaka hrvatskih planina, suvremen veleobrt od obične daske pa do plemenitog drveta za aviatičku proizvodnju crpi građu iz hrvatskih šuma. Stotinu je godina zatirahu, većinom u probitku tuđina, ali šuma uviek iznova lista. Kao što su u prošlosti hrvatske gore čuvale rod Hrvata od osvajača, tako danas čuvaju i vječno obnavljaju njegov najveći narodni imutak — šumu.

Ali . . . veli evanđeoska rieč: »Ne živi čovjek samo o hljebu . . .« hrvatske gore tvore i onu vrjednotu, koja nije upisana ni na kojoj burzovnoj tečajnici: ljepotu hrvatske zemlje. Ljubitelju prirodnih ljepota, planinaru bilo kojega podrietla i jezika, radostno će zatreptati srdce, kad razmotri ove vidike hrvatskih planina. Liep je svagdje Božji sviet, svakome je njegov rodni kraj najdraži, no jedno je sigurno: toliko raznolikosti u ljepoti, koliko ih pruža hrvatsko gorje, riedko je naći na razmjerno malenom prostoru zemlje. Svi oblici i značajke europskoga gorja sabrane su na hrvatskoj zemlji, a svi zajedno imaju još ono nešto, što se ne susreće nigdje drugdje. Veličanstveni su vidici s alpinskih vrhunaca, no pogled s Velebita, Kleka, Biokova bogatiji je i raznoličniji: na jednoj strani djevičanske kopnene planine, na drugoj pučina mora, najmodrijega u Europi, posuta s tisuću otoka i školjića. U svibnju može posjetilac Dubrovnika užiti sve čare toploga mora, a za sat dva samovozne vožnje odati se svim radostima zimskoga sporta na sniežnim poljanama Orjena. Fantastični oblici Krša uzbuđuju svakog ljubitelja prirode, a prašumski obronci Ivan-planine sa svojom osebujnom florom i bogatom faunom, mamcem za lovca, jedinstveni su u Europi. Na svakom pak koraku obronci hrvatskih planina s ljudskim naseljima mali su muzej raz-

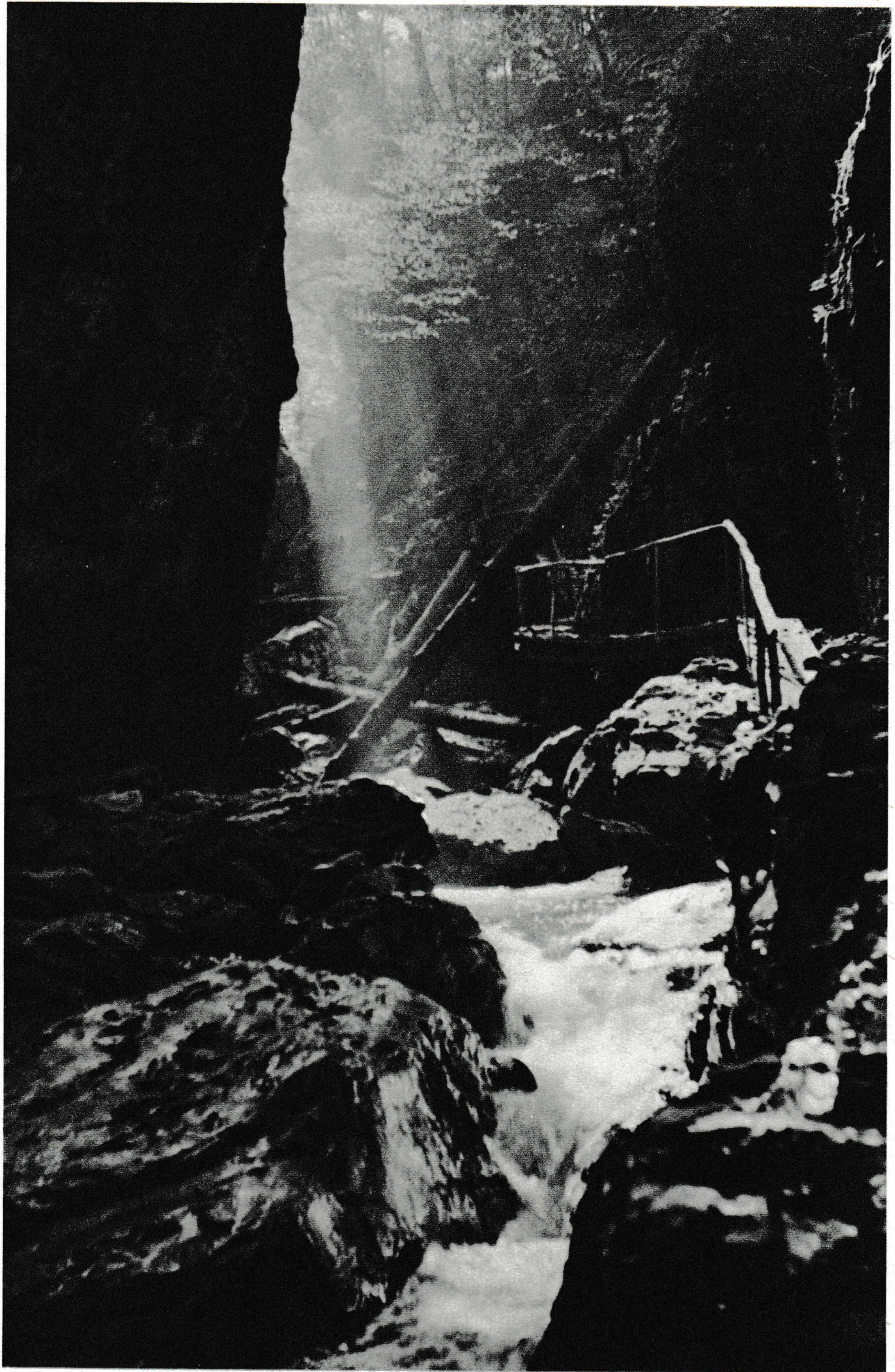
vitka europske kulture od najstarijih vremena do danas — na svakom koraku misao stiče nove pobude, neslućene doživljaje . . .

»Vele gore — veli ljudi« pronicavom jezgrovitošću izrekao je Antun Mihanović, pjesnik hrvatske narodne himne, sudbinsku svezanost hrvatskoga gorja i hrvatskoga čovjeka. Gore su uzgojile i očeličile rasnu snagu Hrvata. Njihovi vidici objašnjuju njezine izvore, njegovu žilavost, žestinu njegove borbenosti, tvrdokornost njegove volje, pogled usmjeren u visine i daljine — u prkos svim olujama. One mu daju nauk, da oluje dolaze, ali i prolaze, a one ostaju i on — ostane li vjeran samom sebi.

Upoznati hrvatske gore znači upoznati svojstva naroda Hrvata. S tom misli valja razmatrati vidike hrvatskih gora, koji sliede. —

JOSIP HORVAT

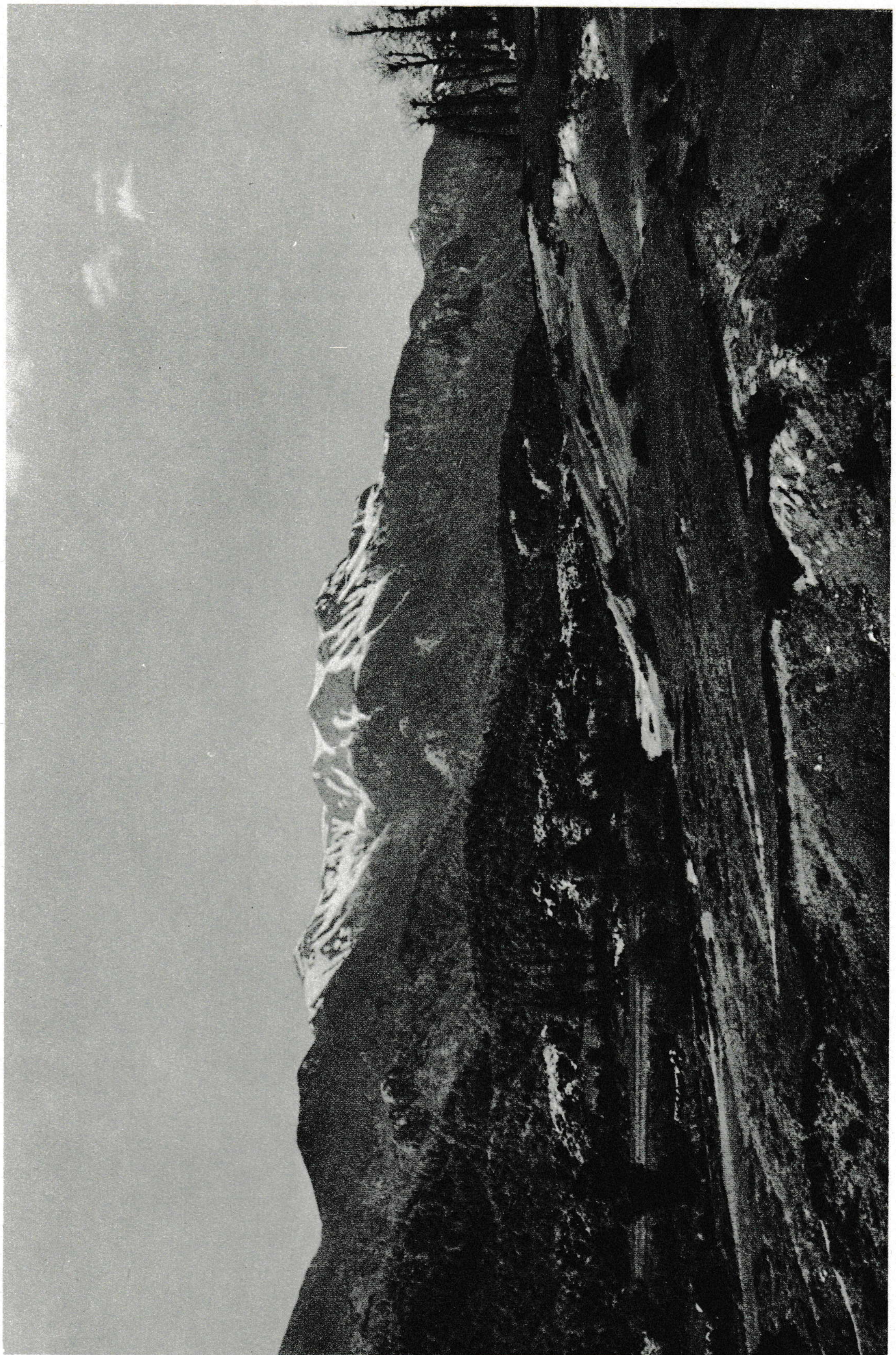

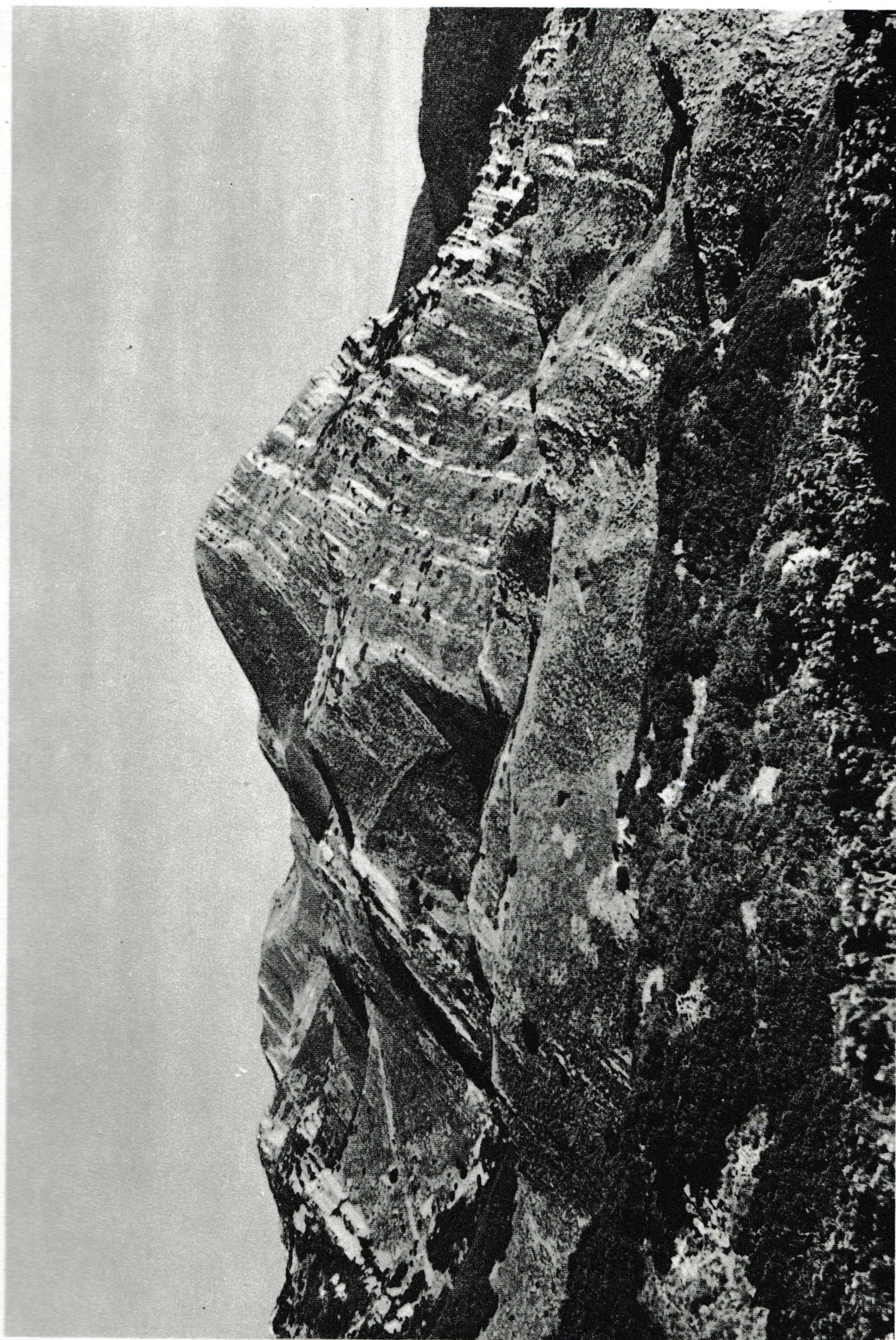

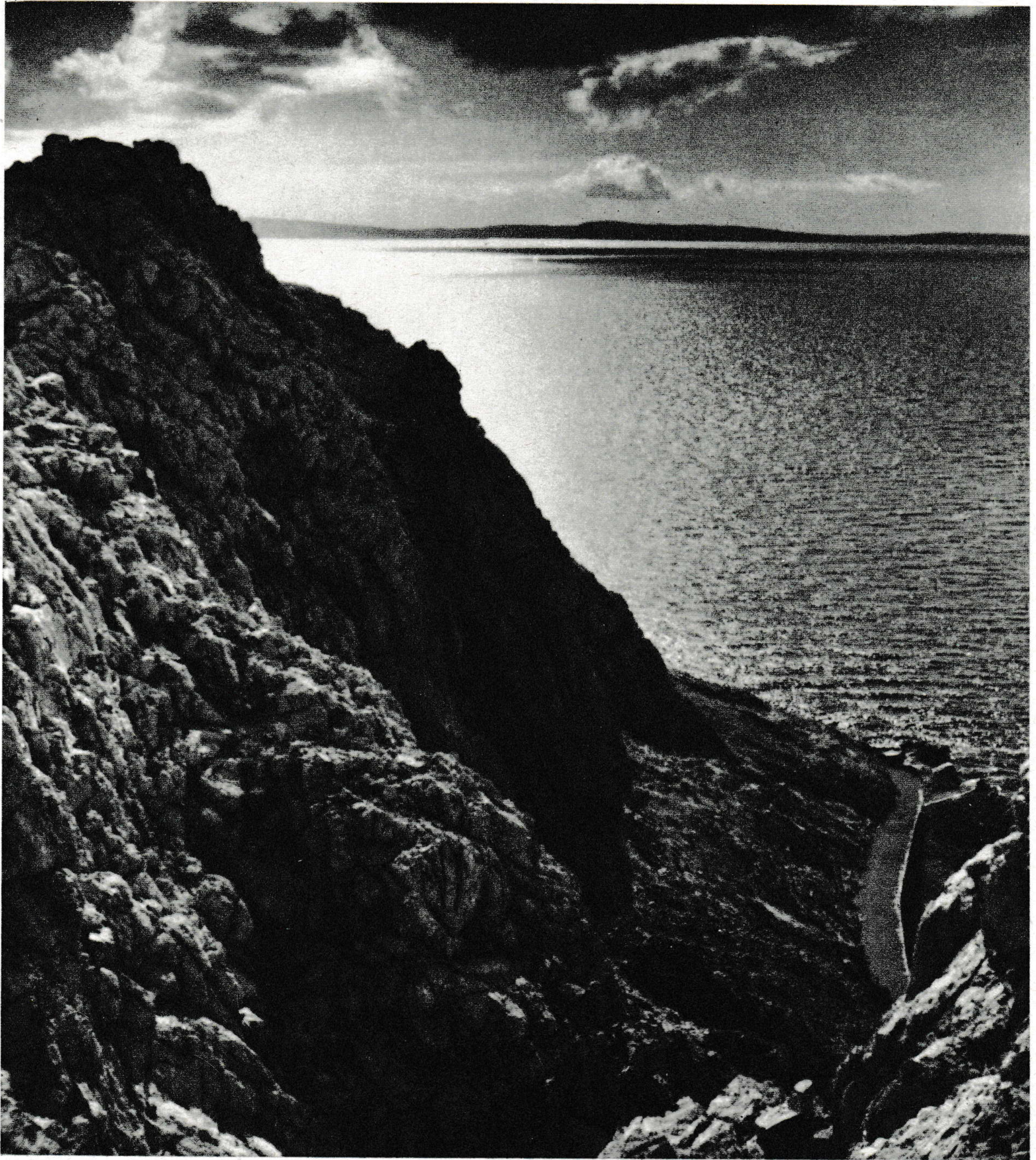

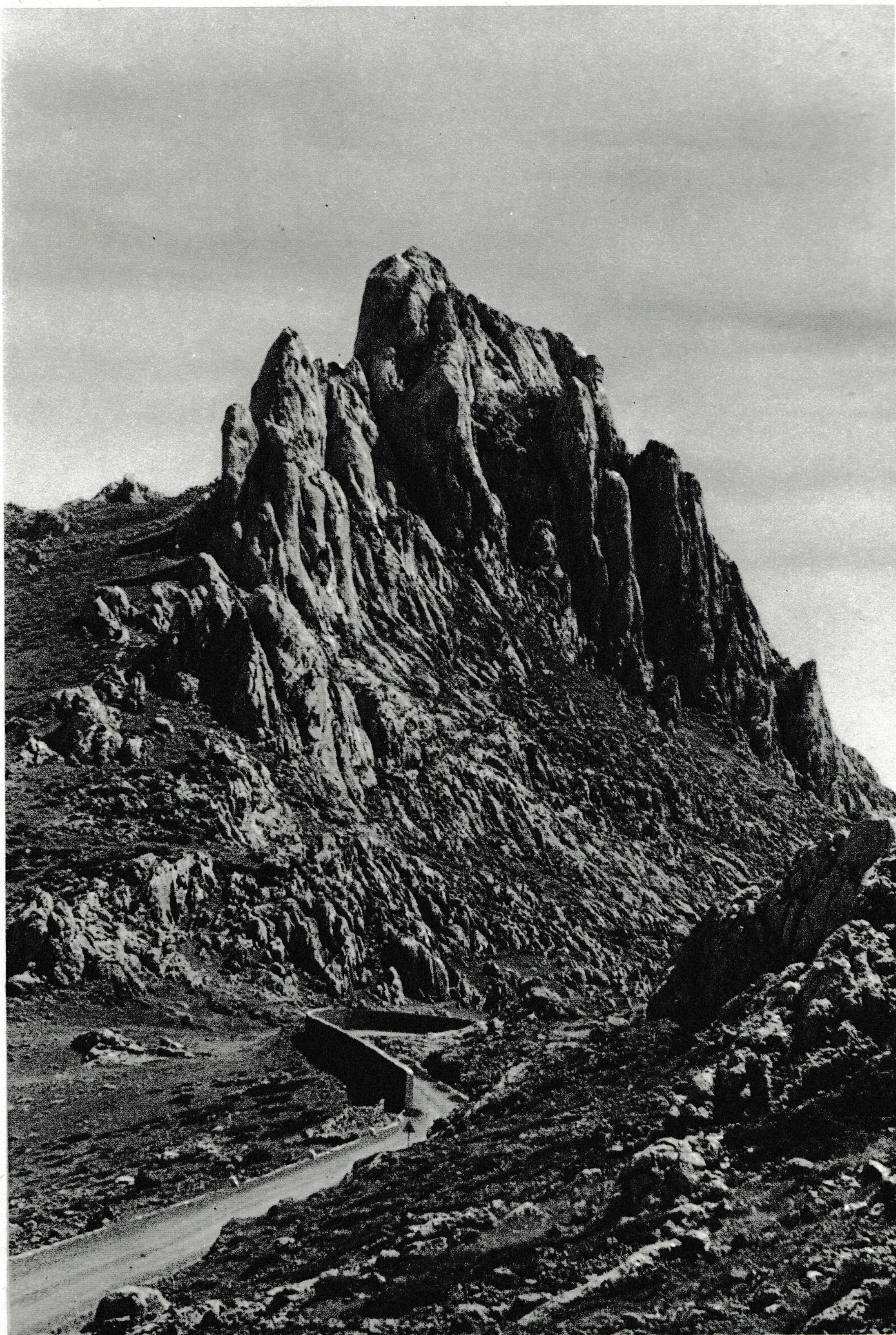

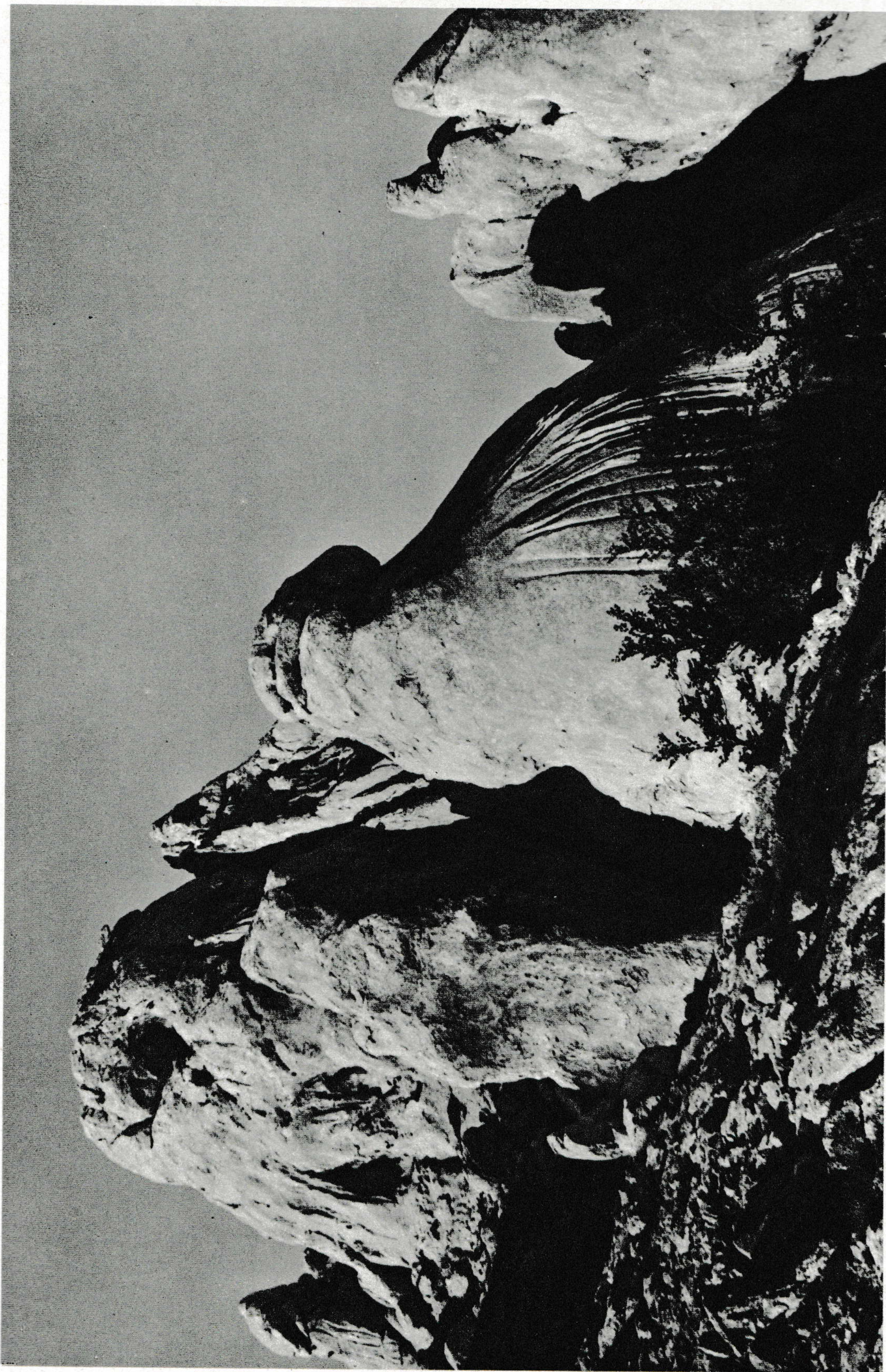

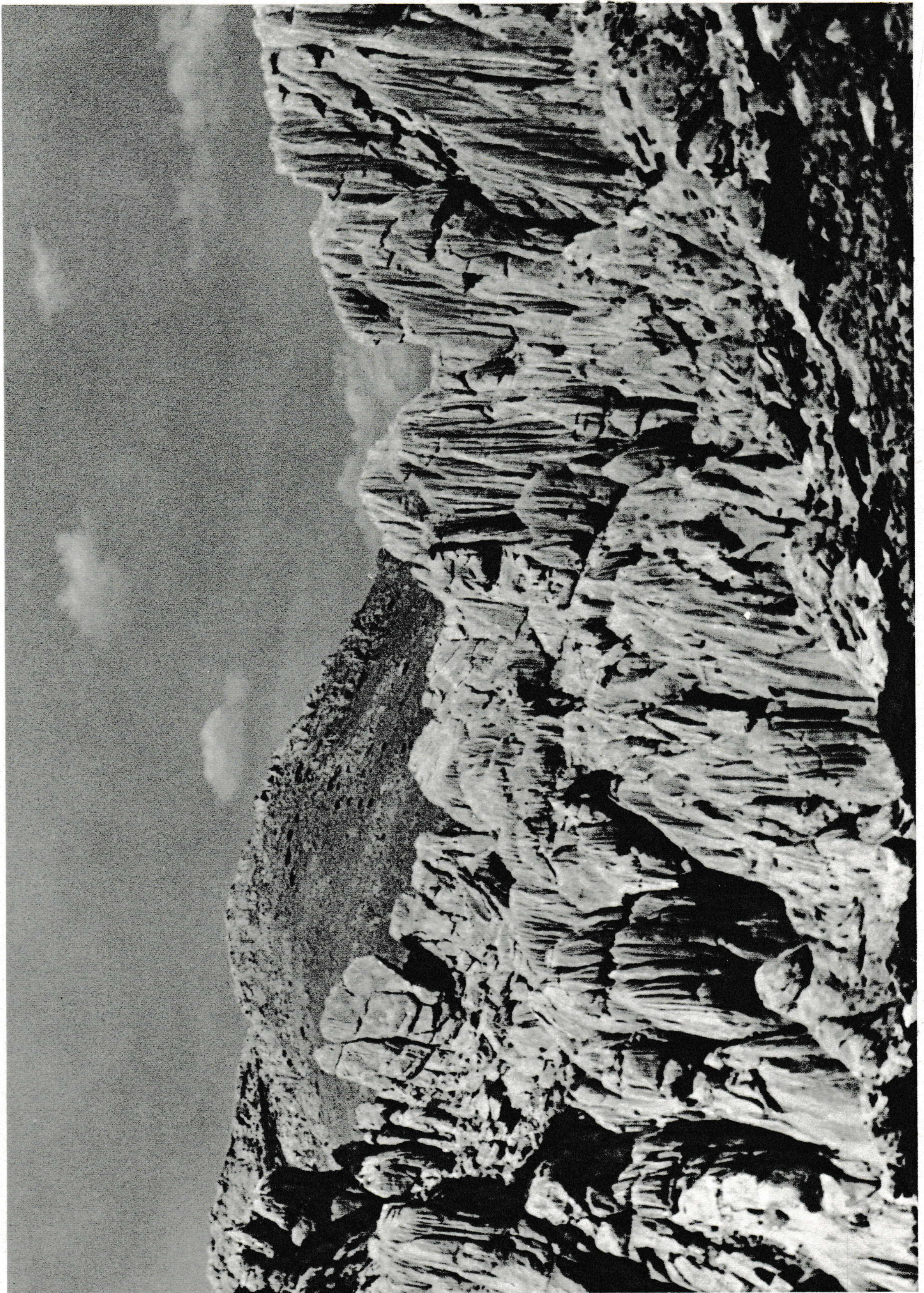

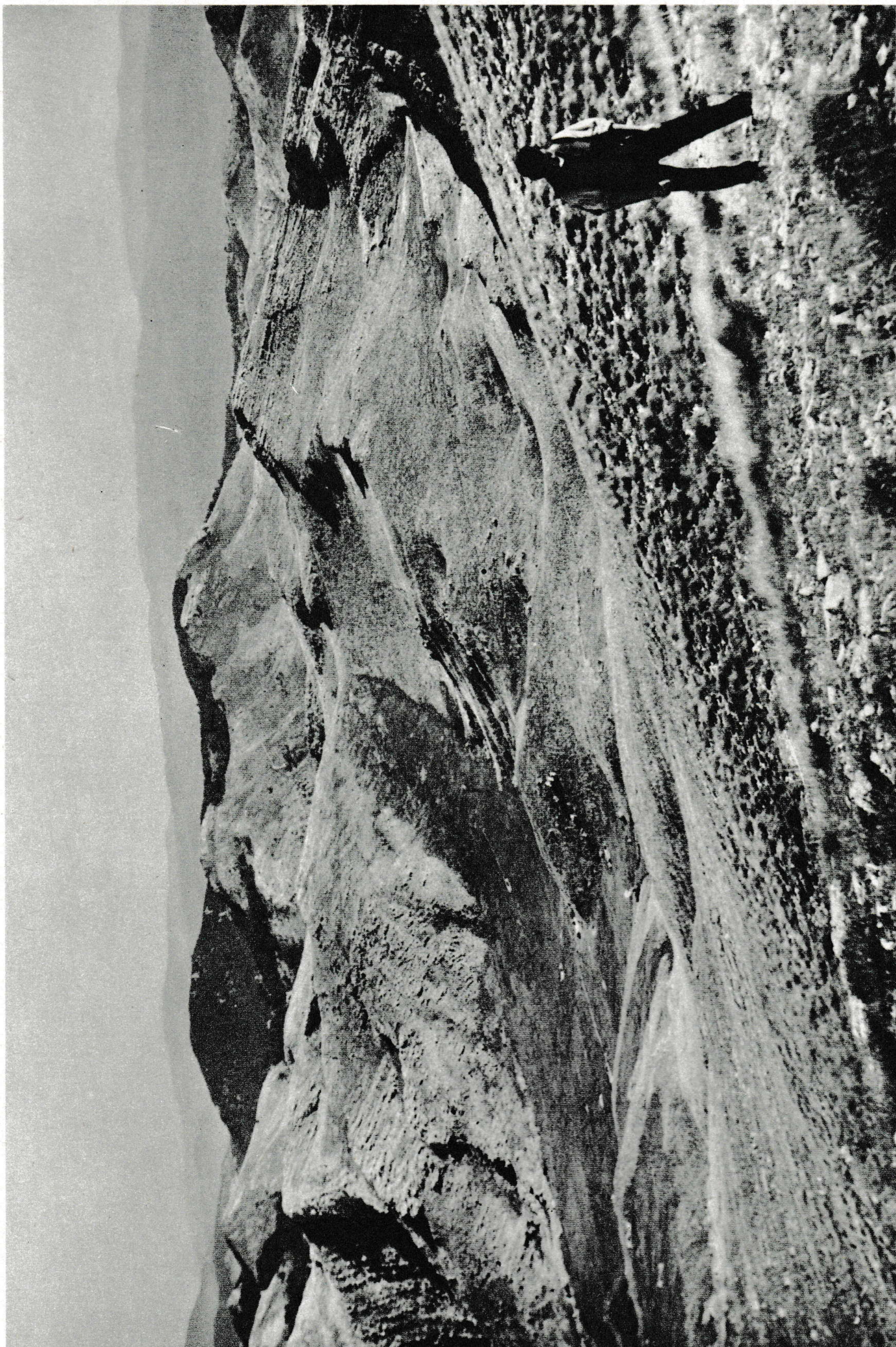

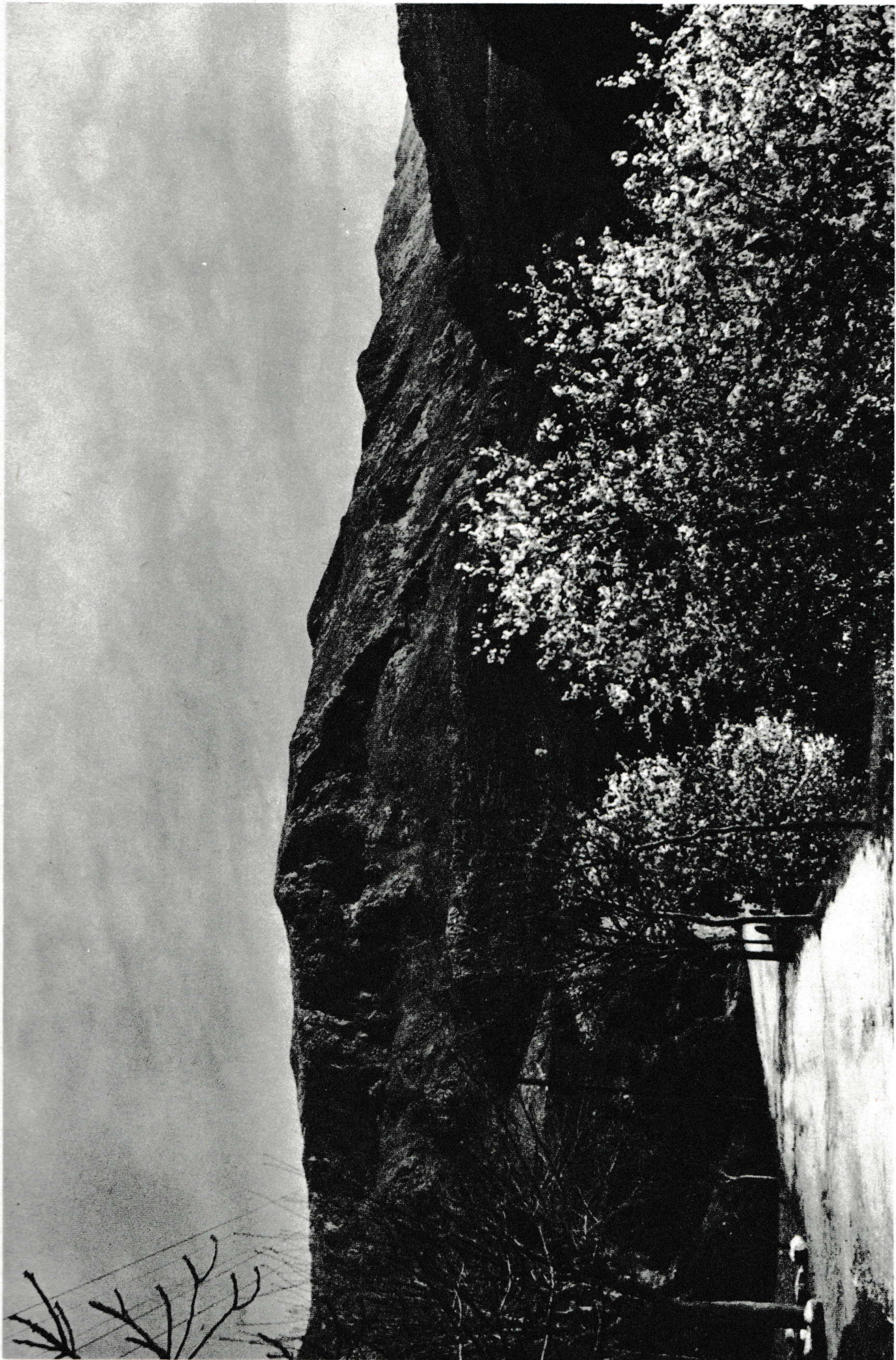

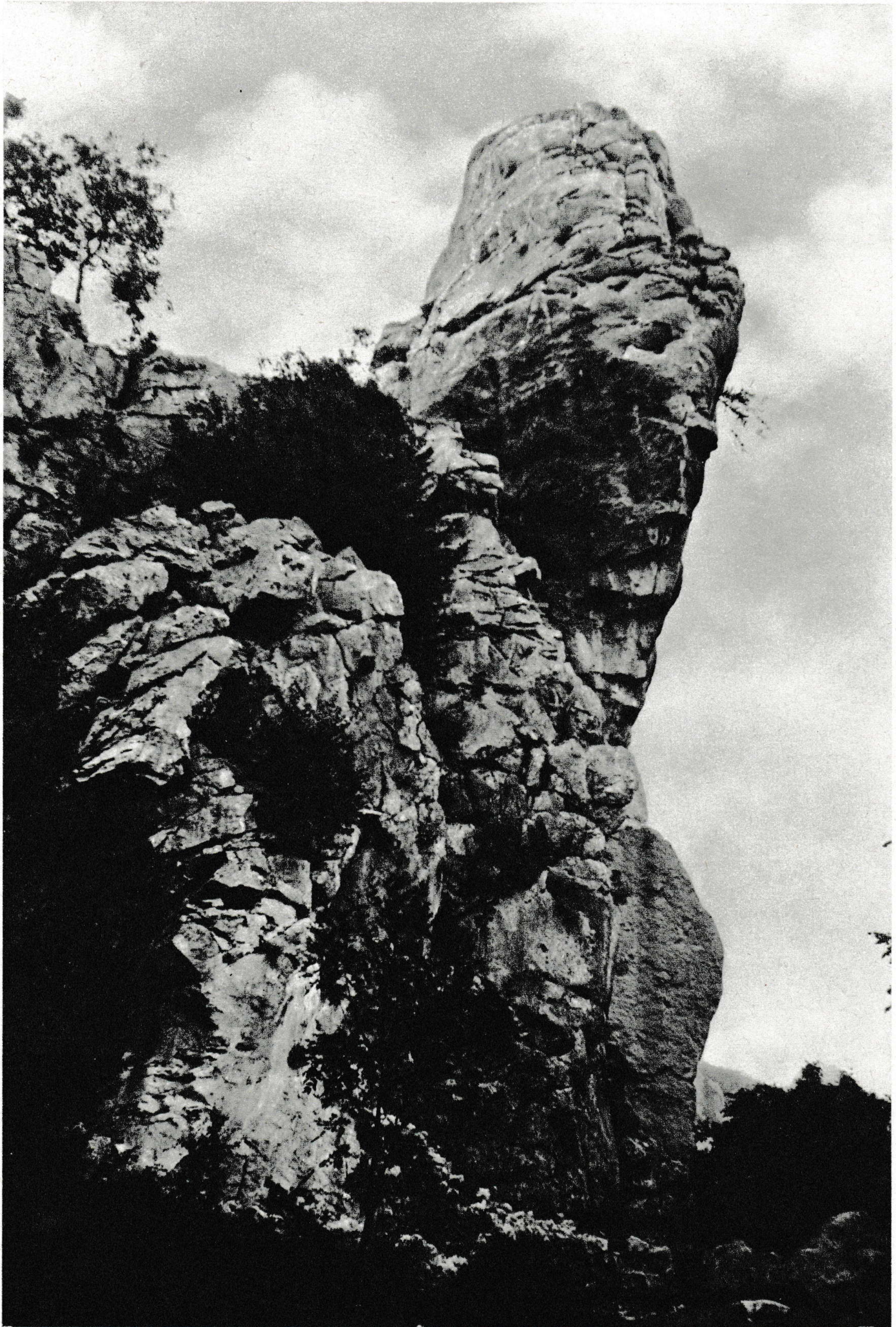

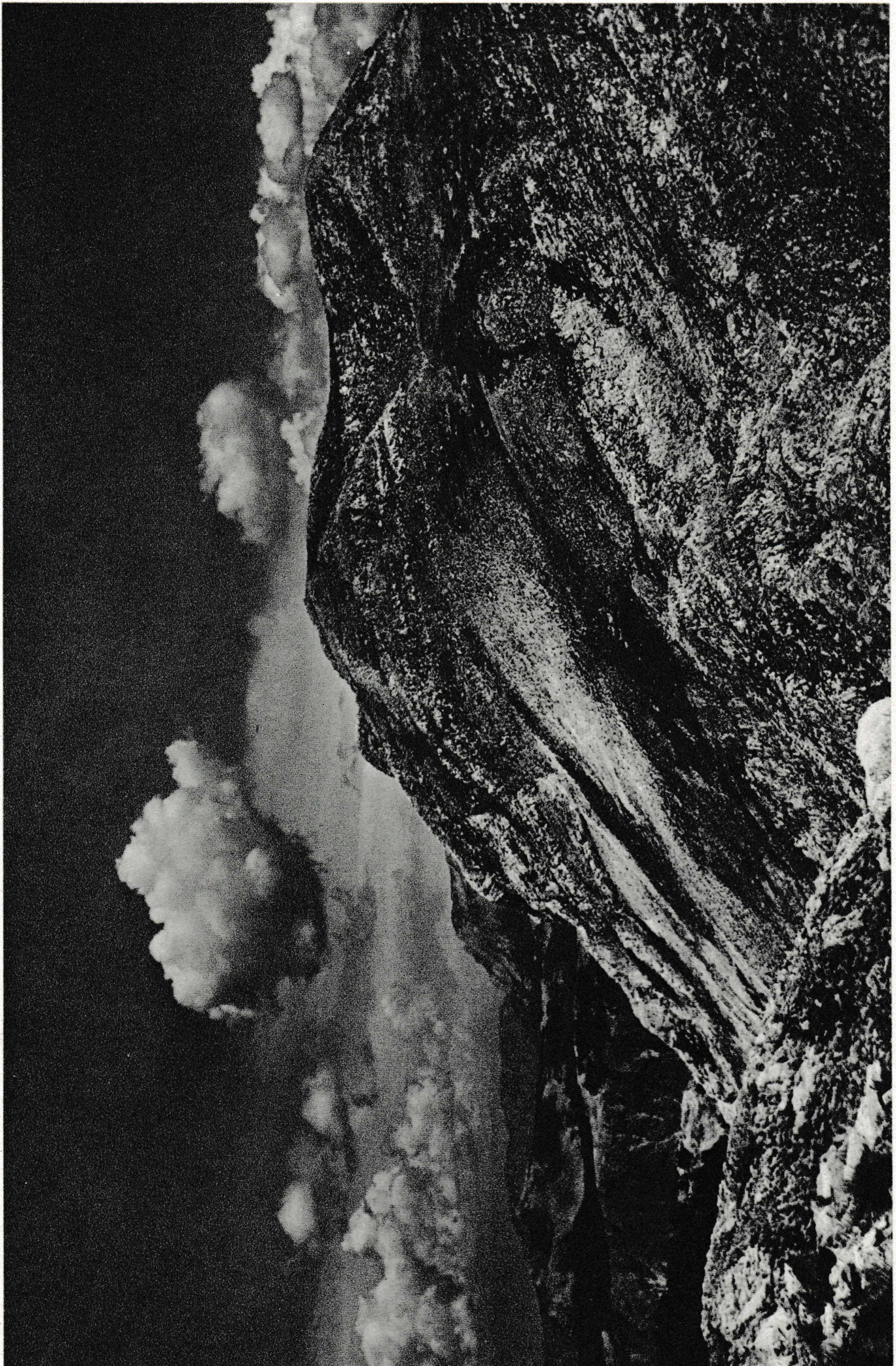

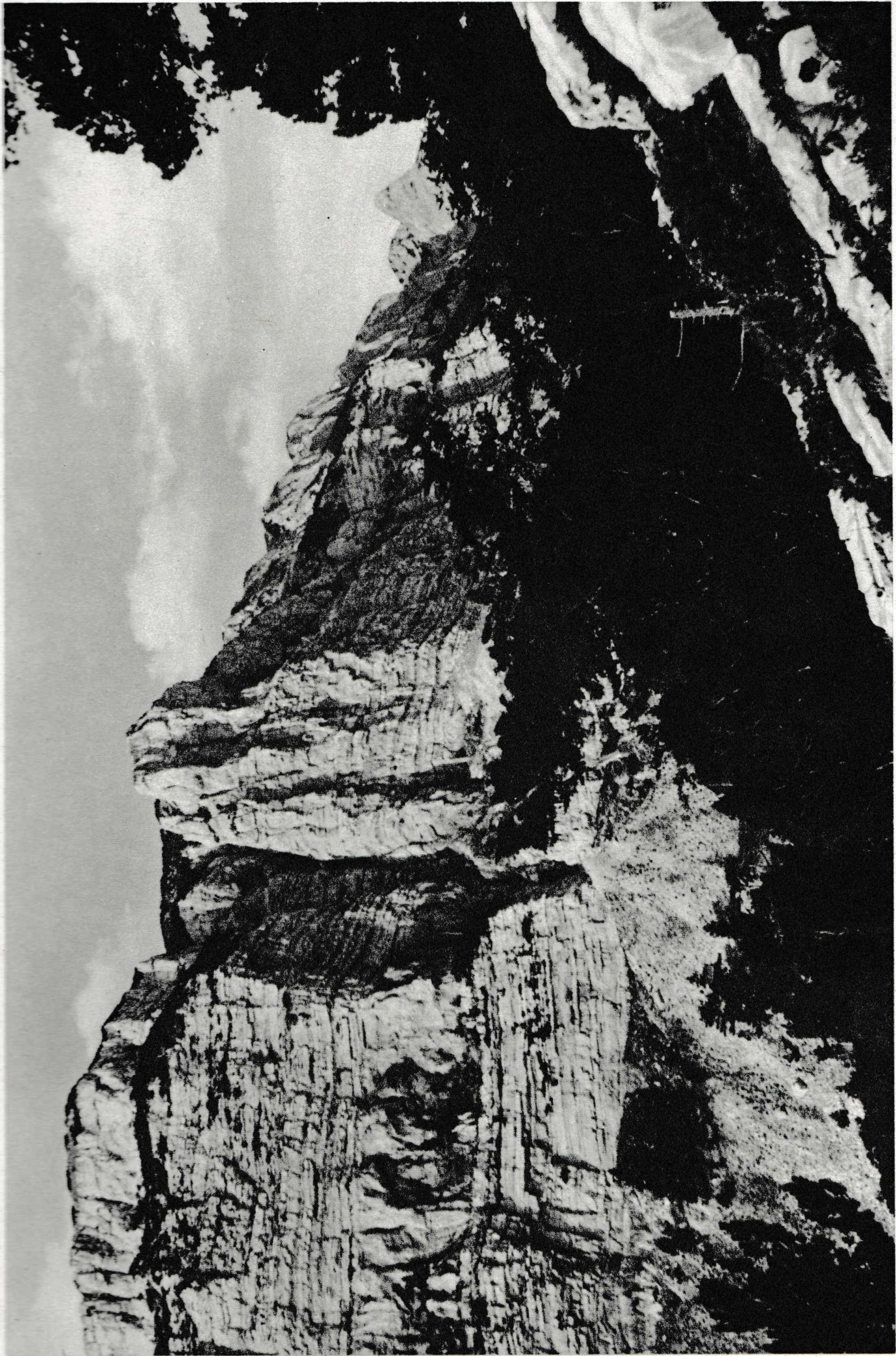

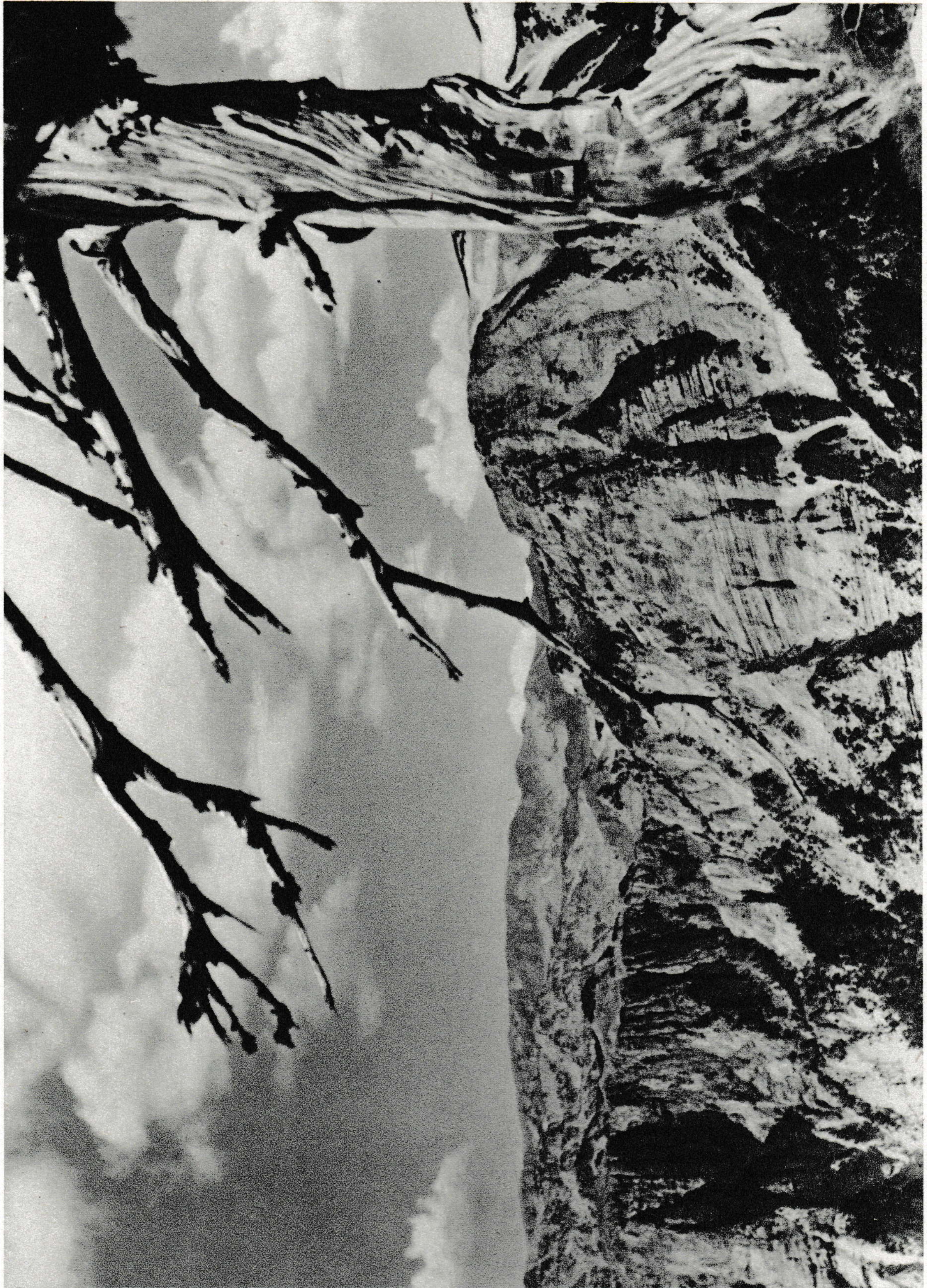

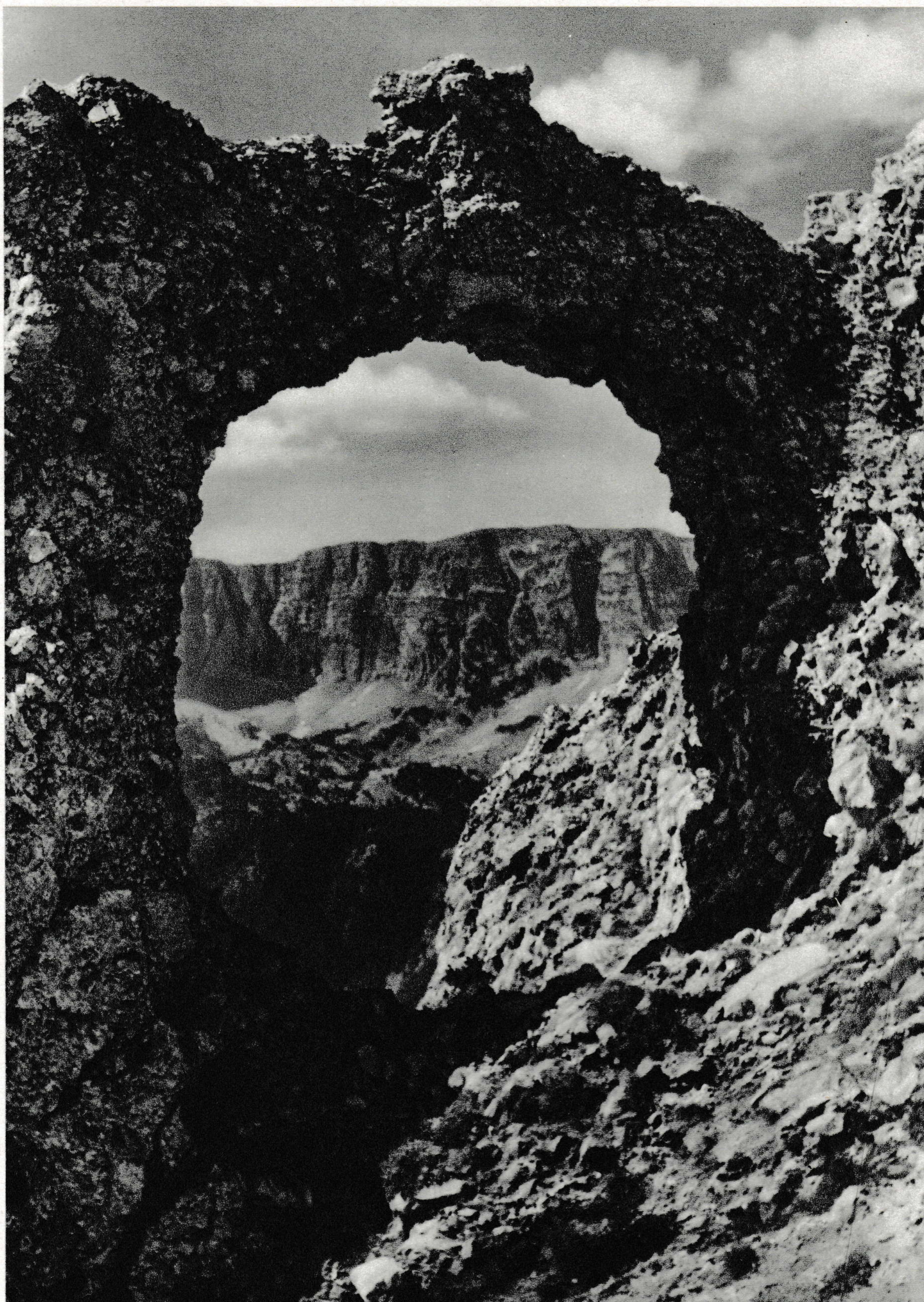

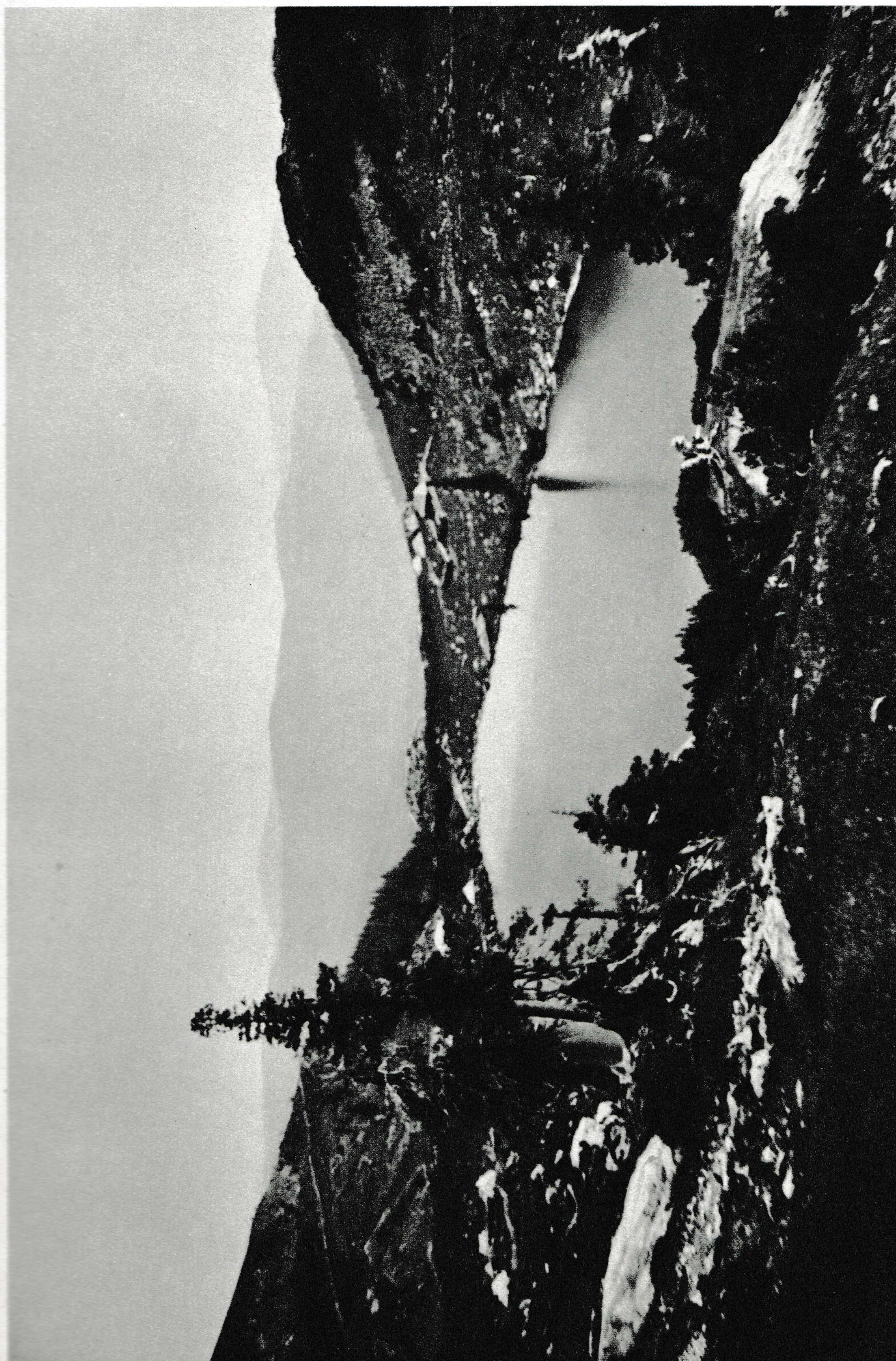

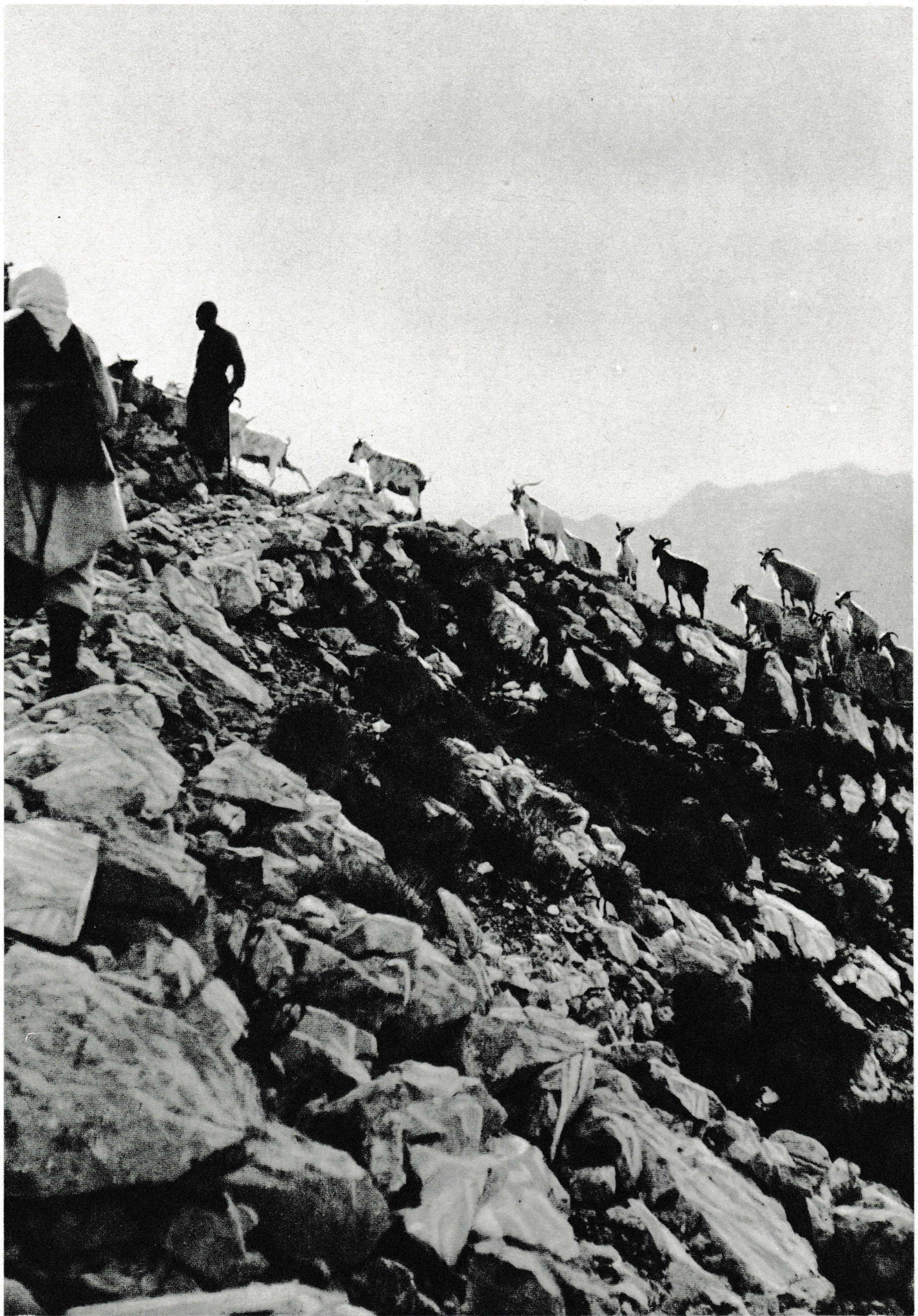

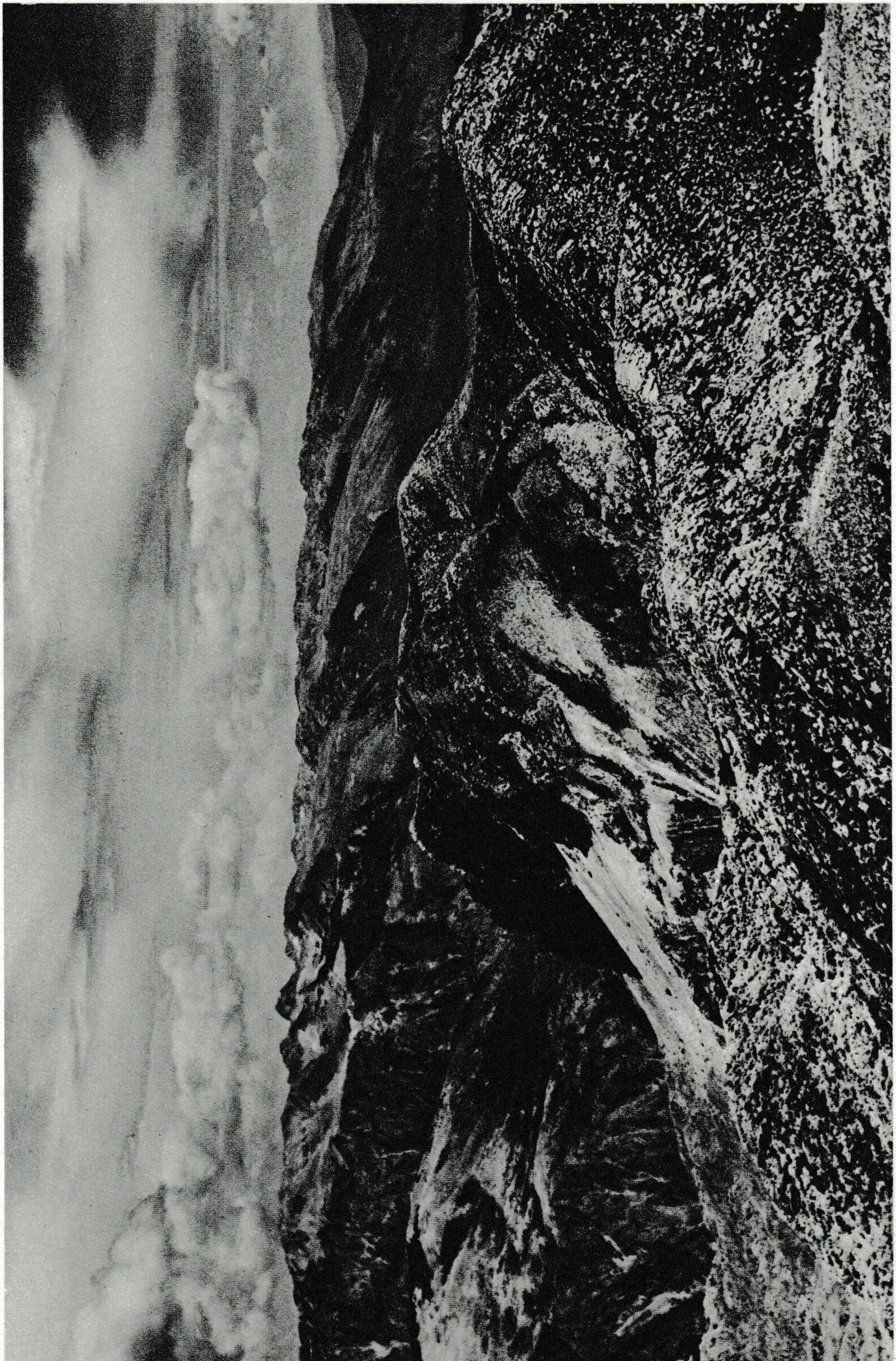

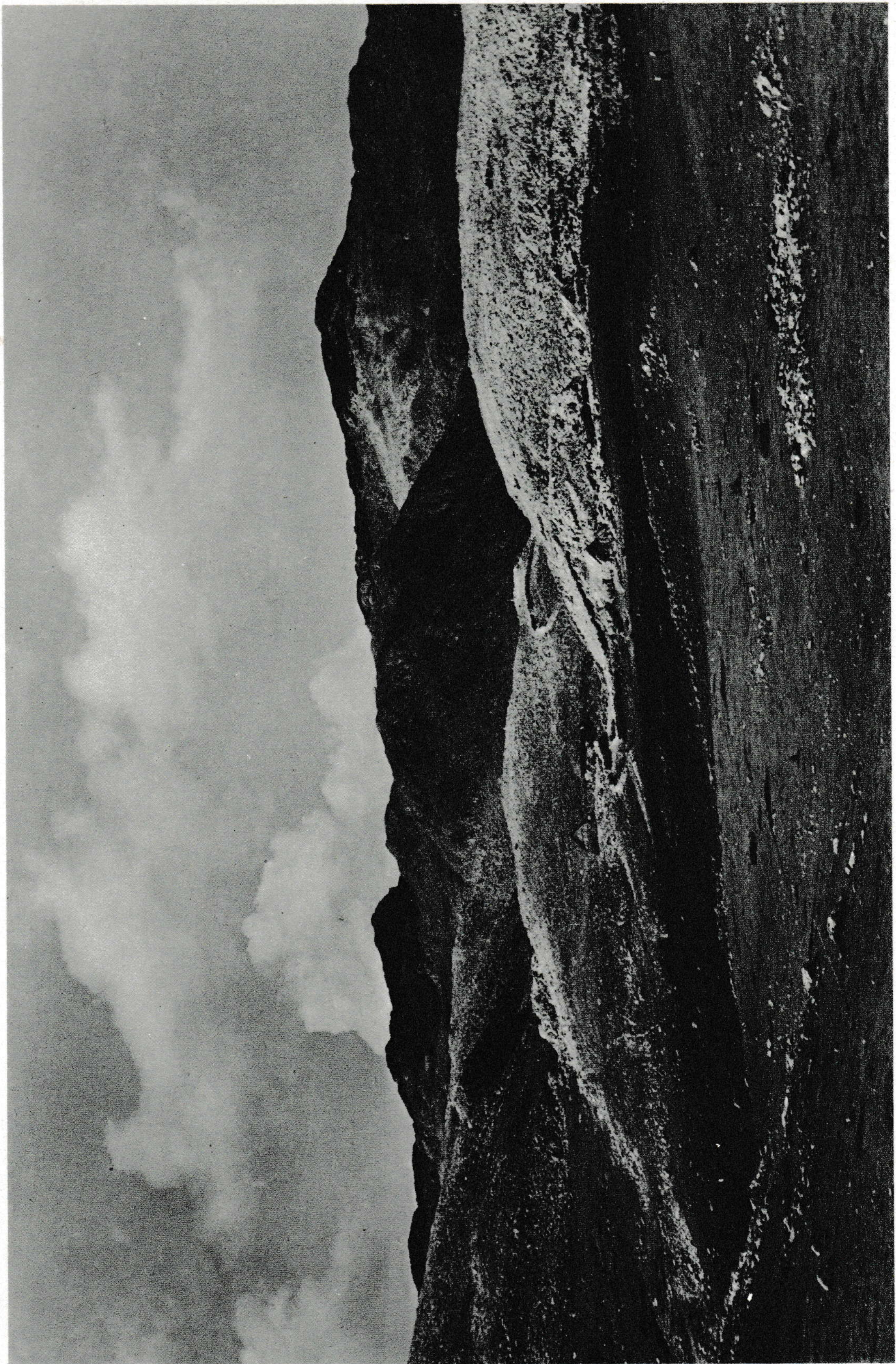

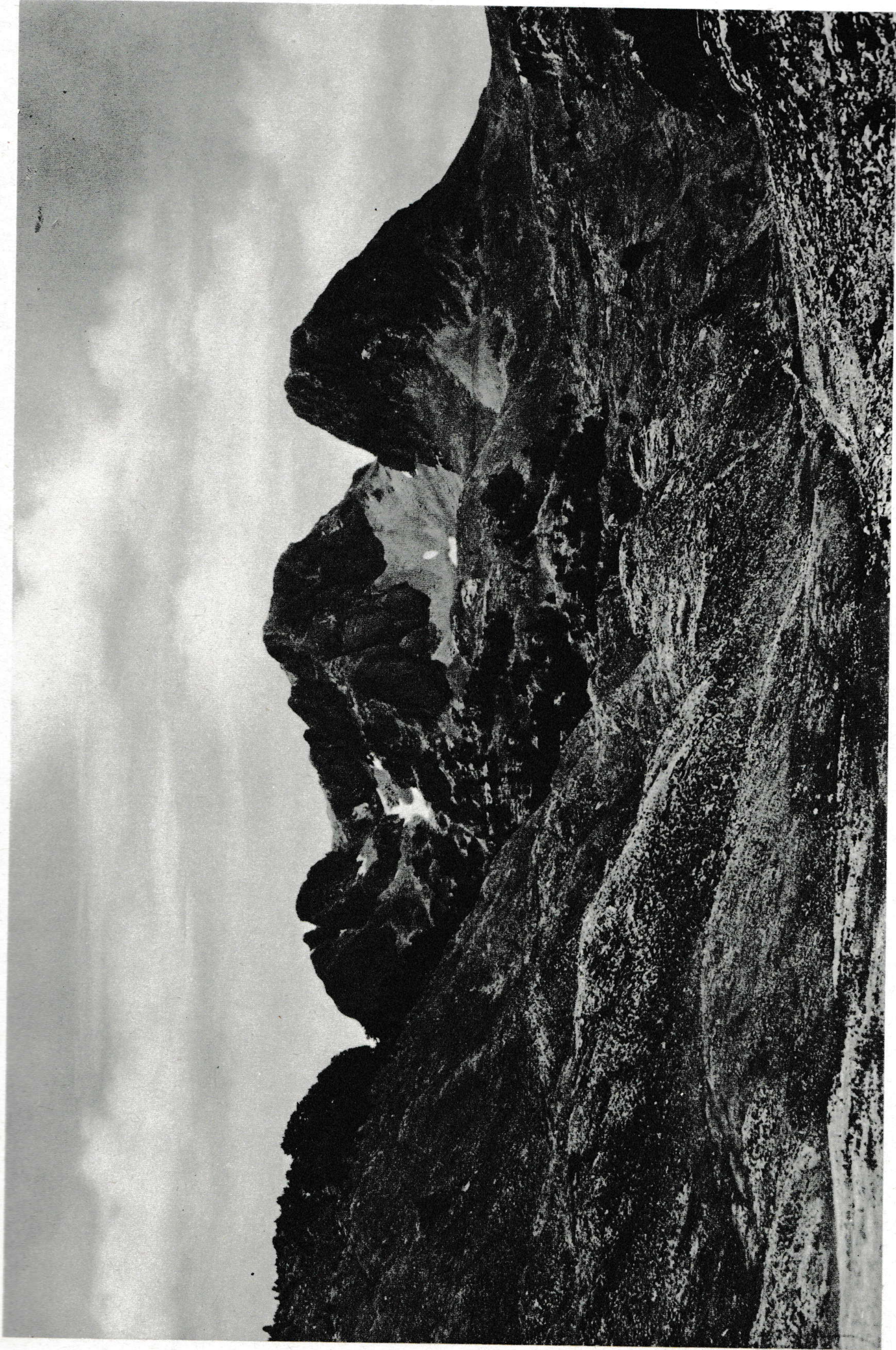

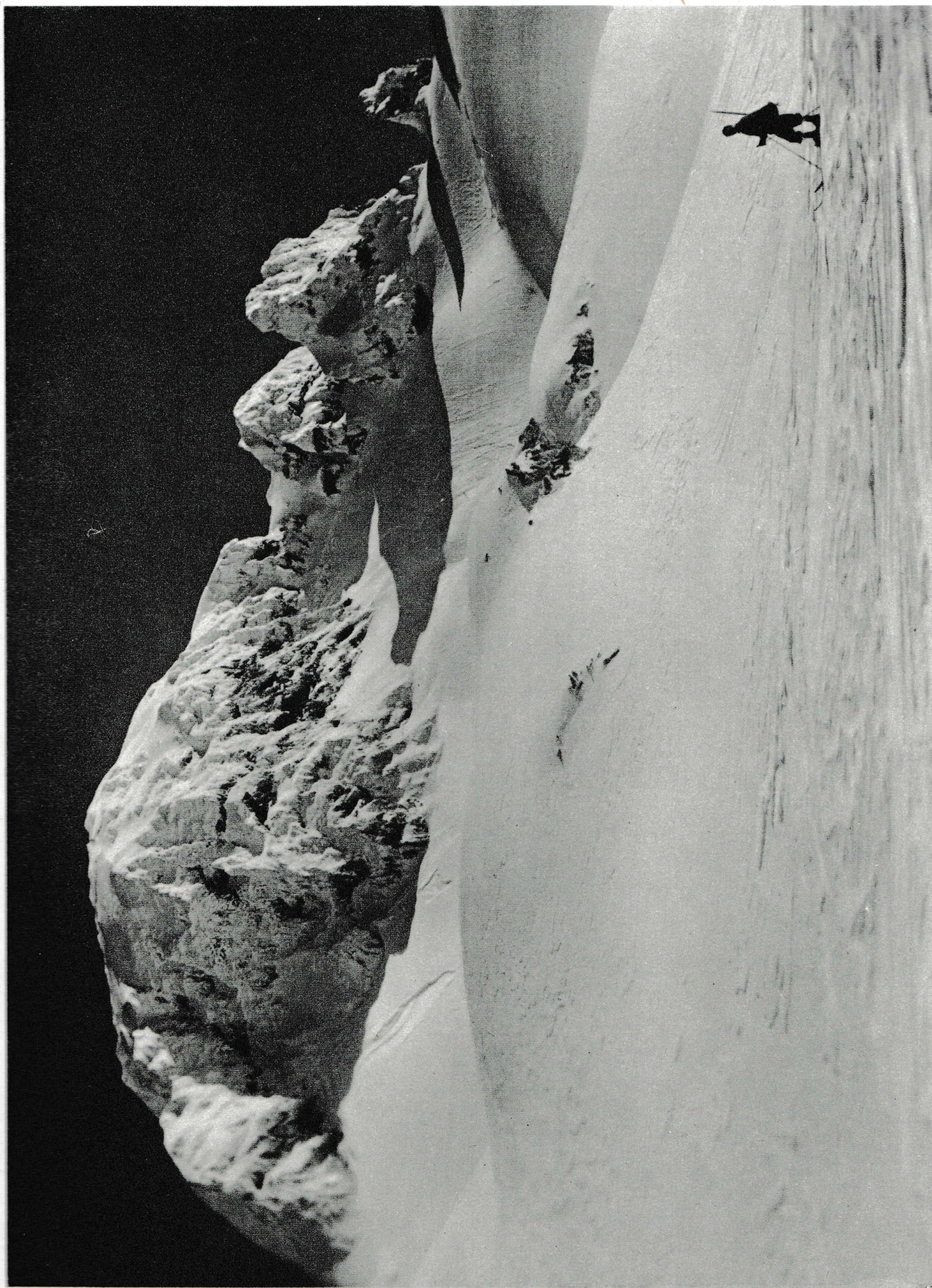

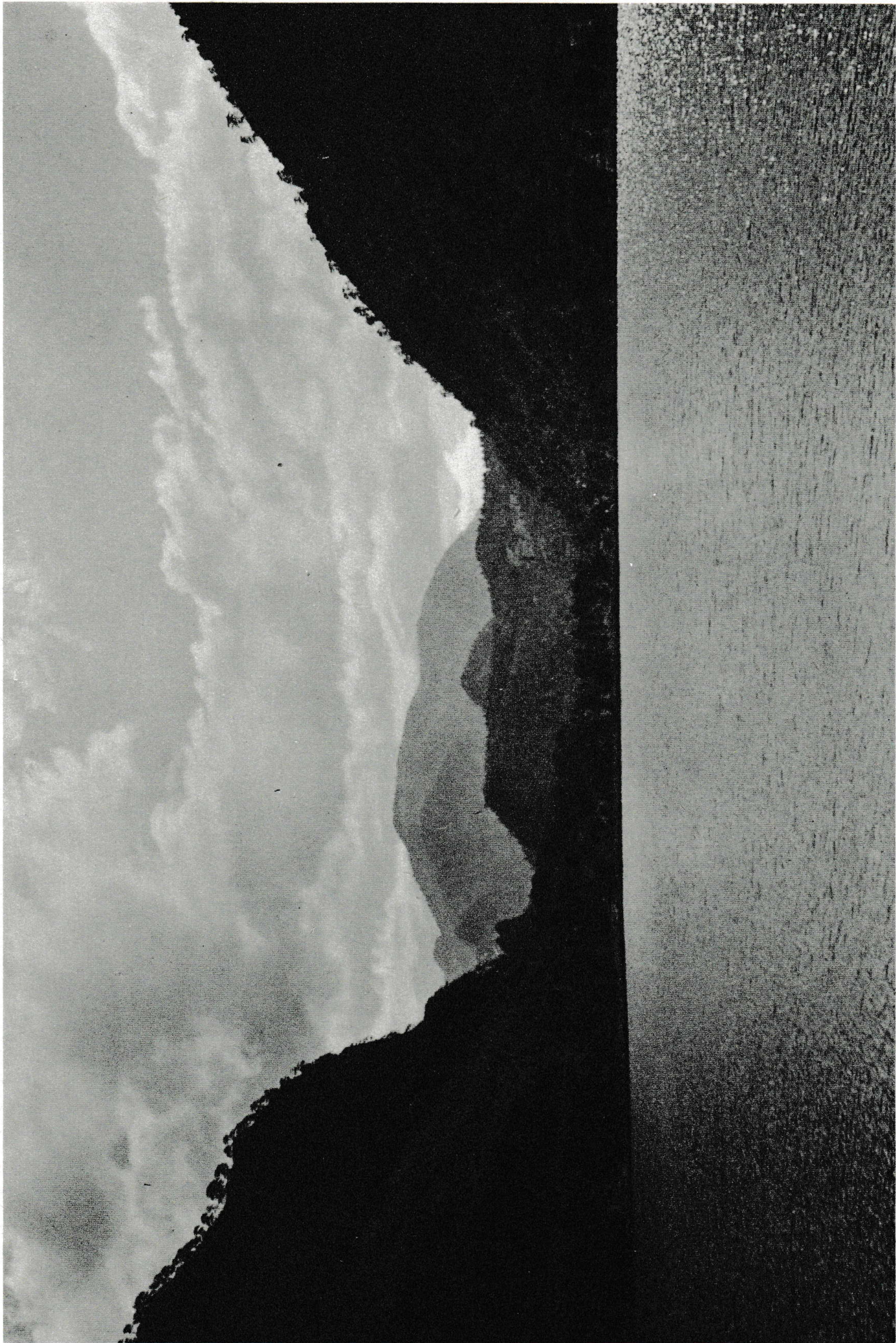

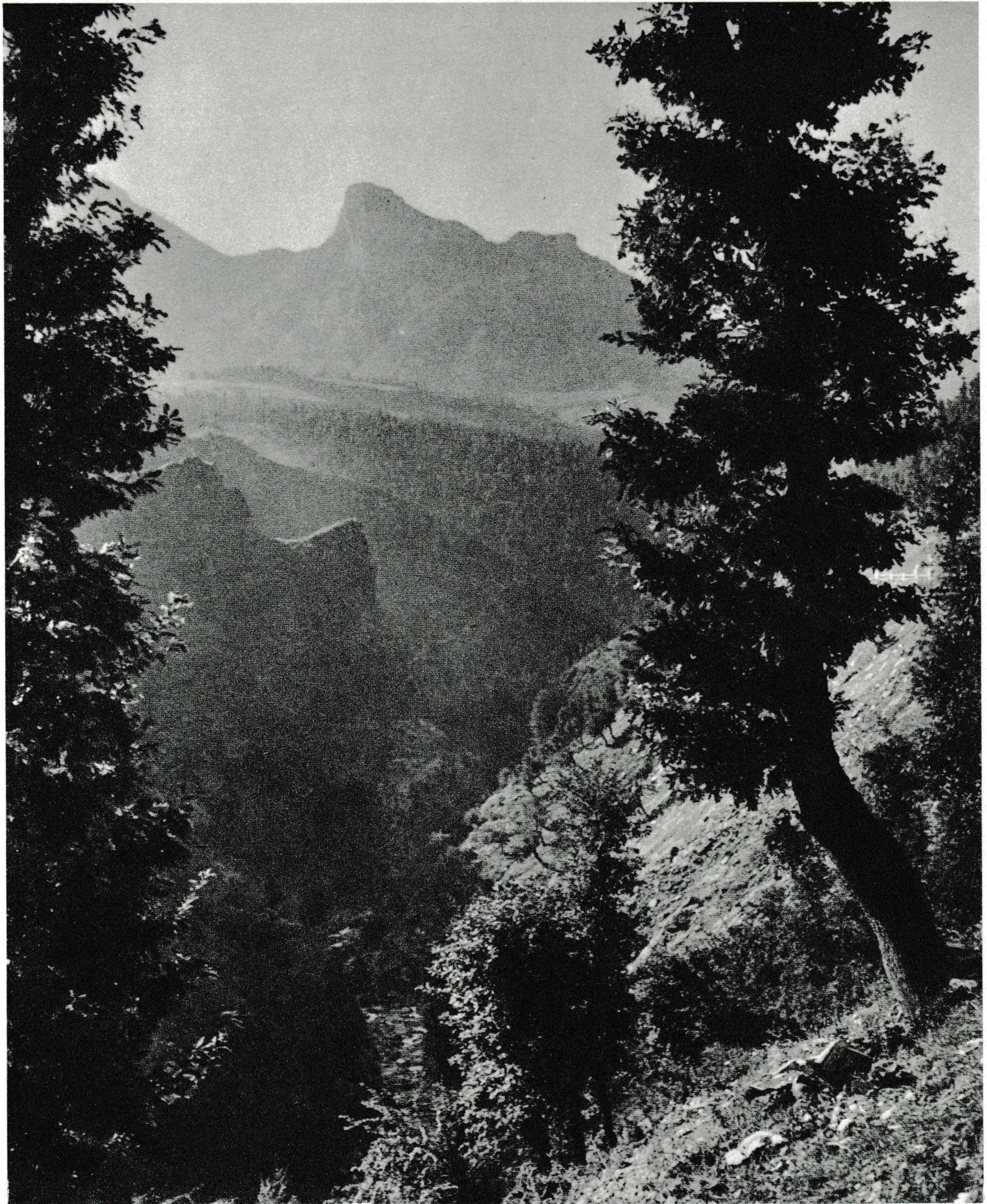

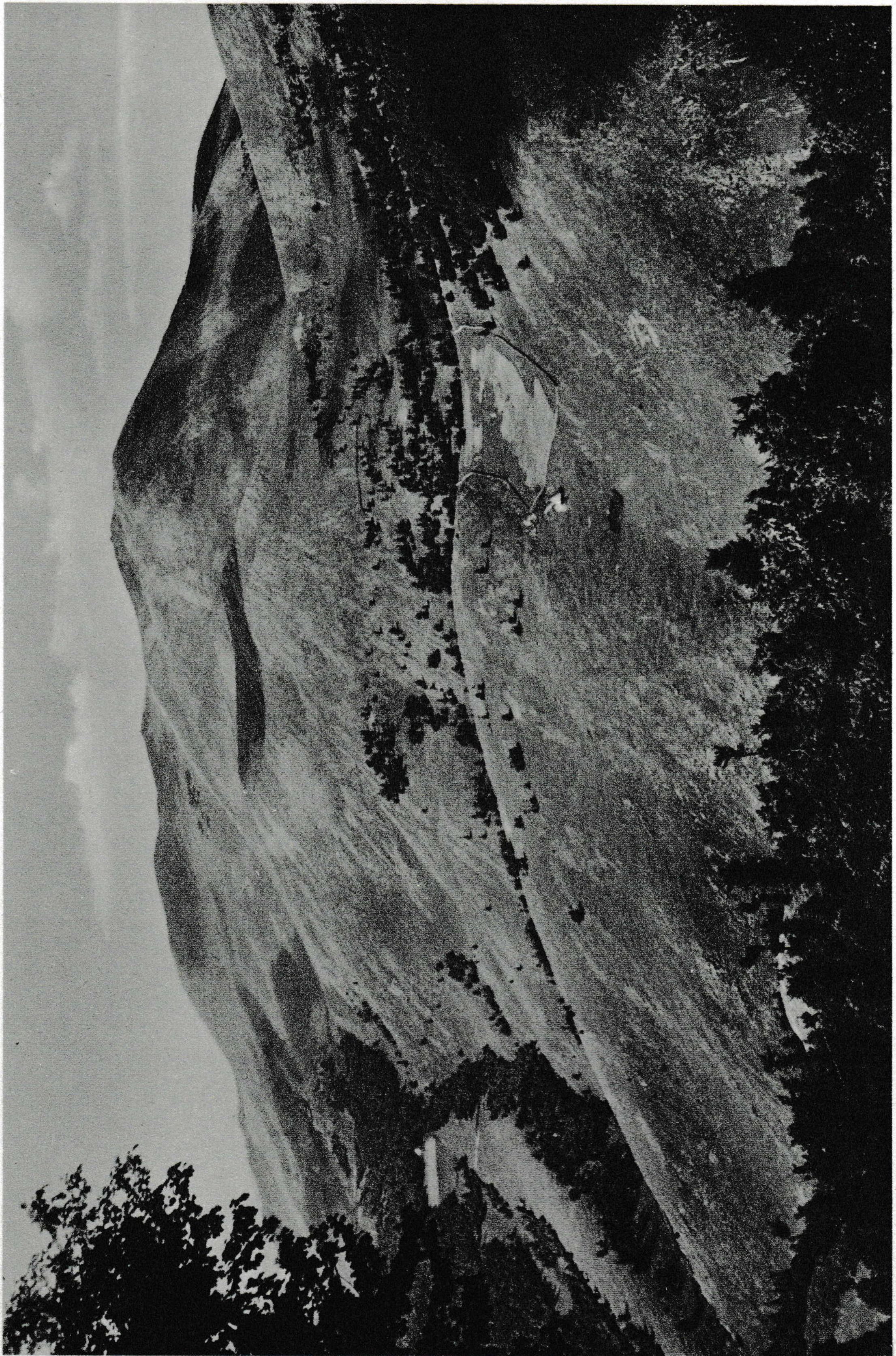

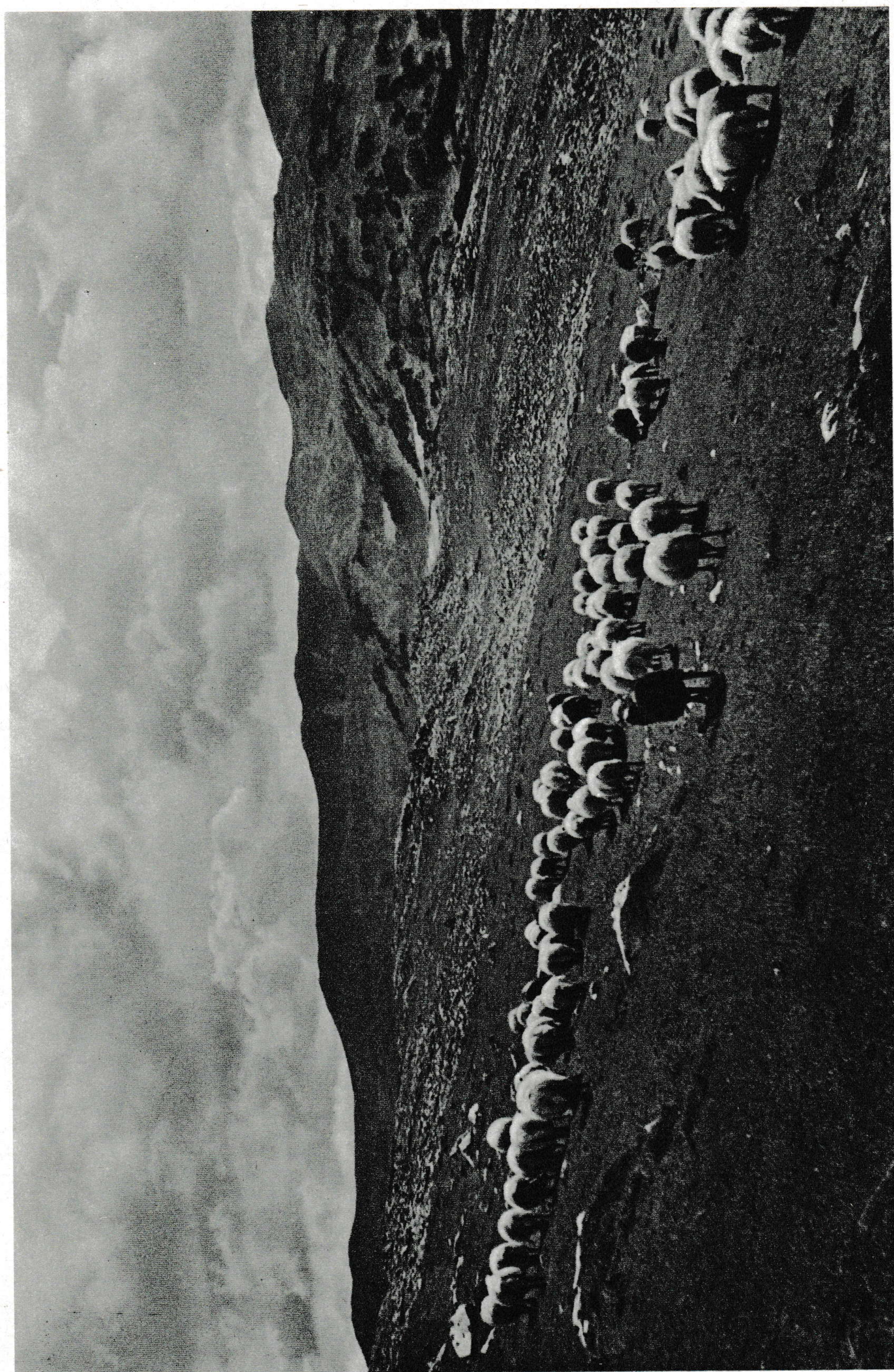

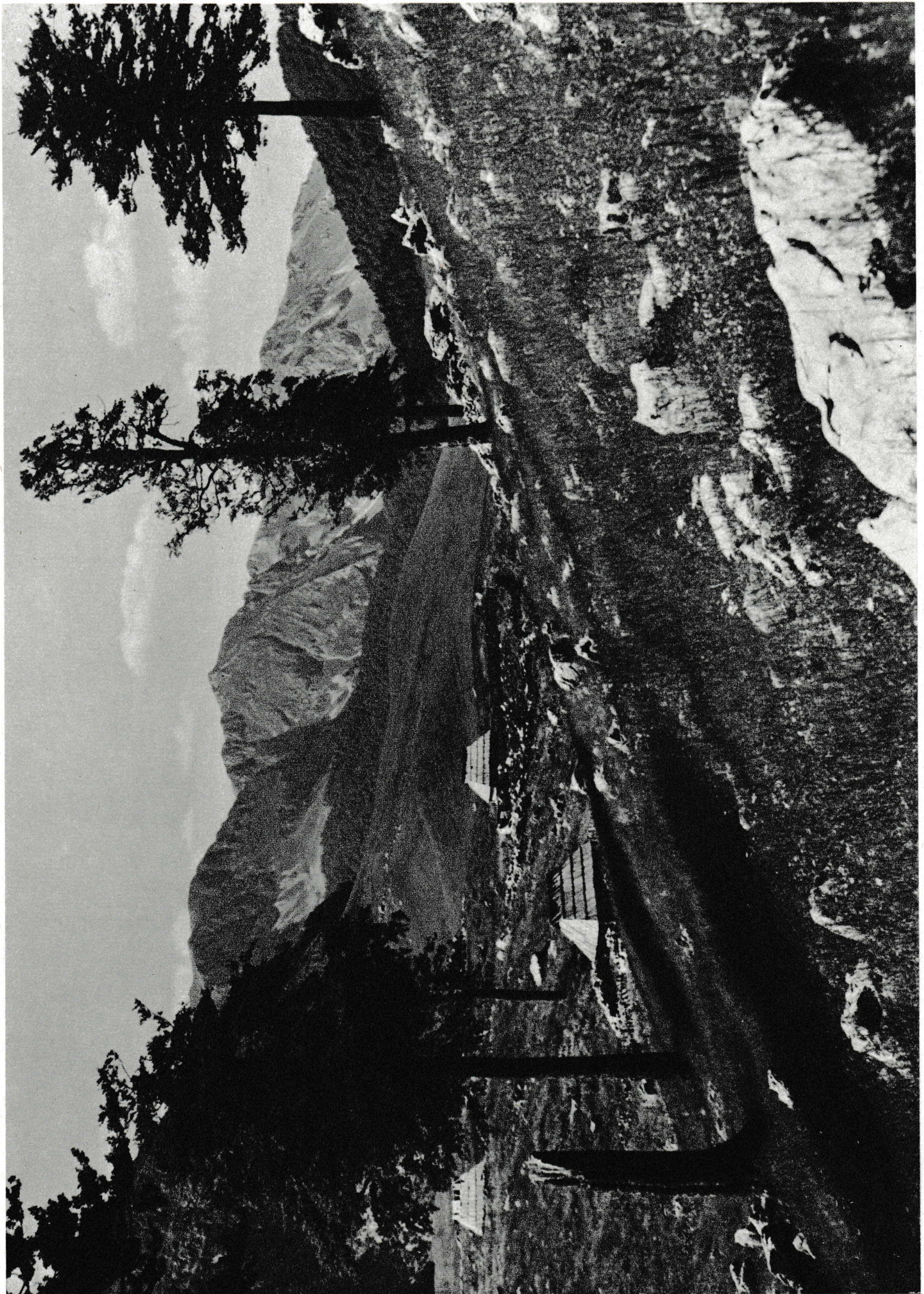

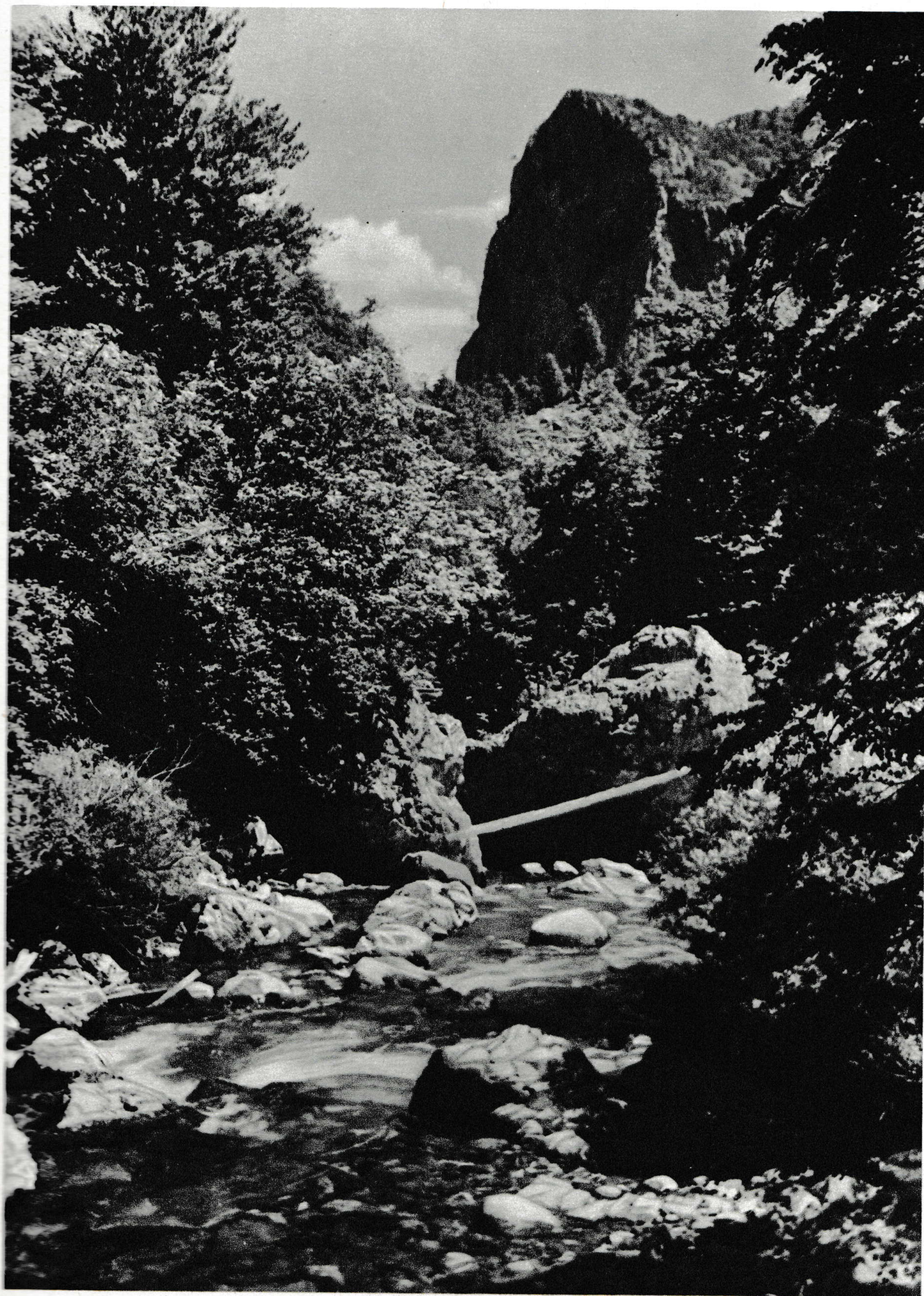

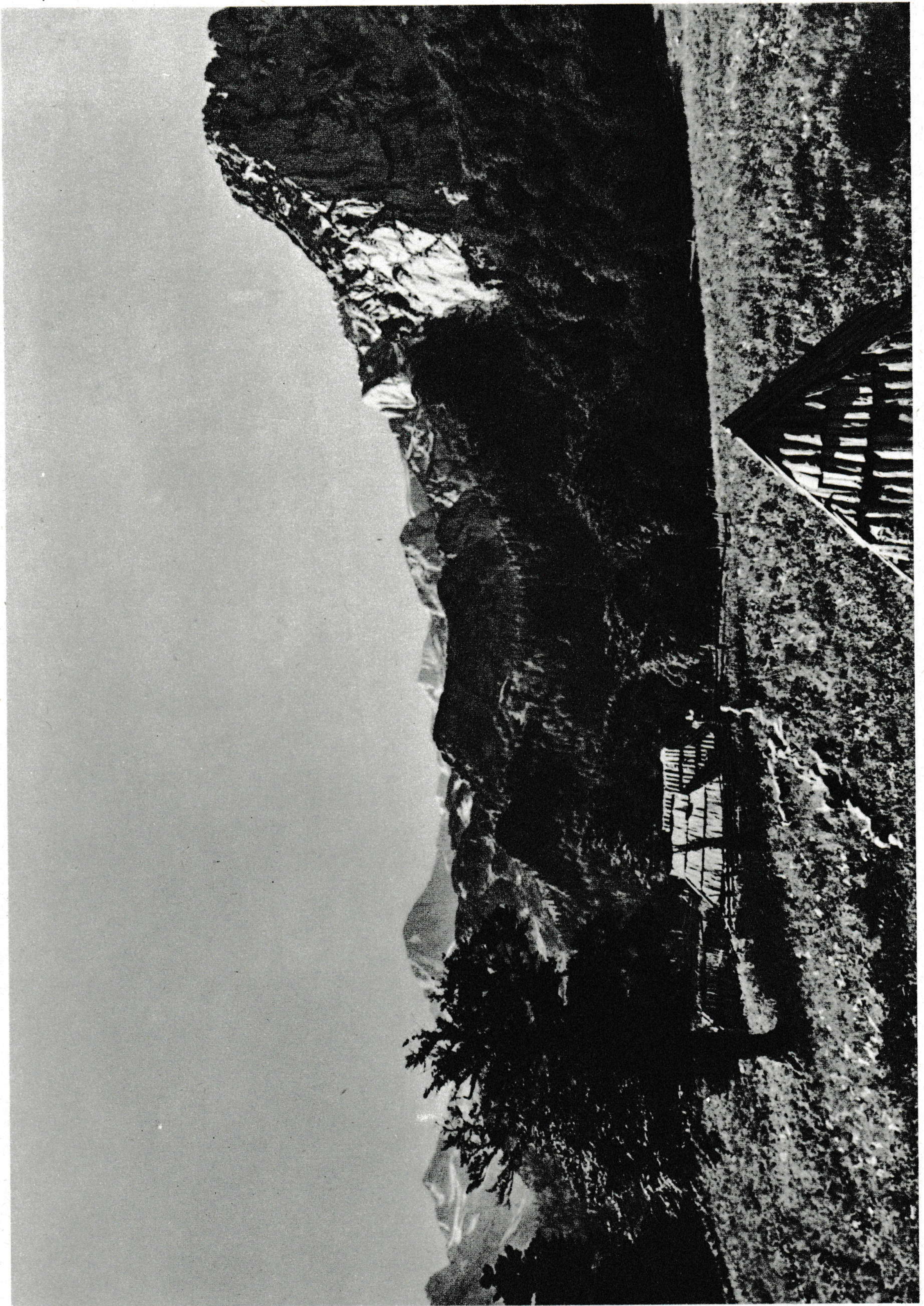

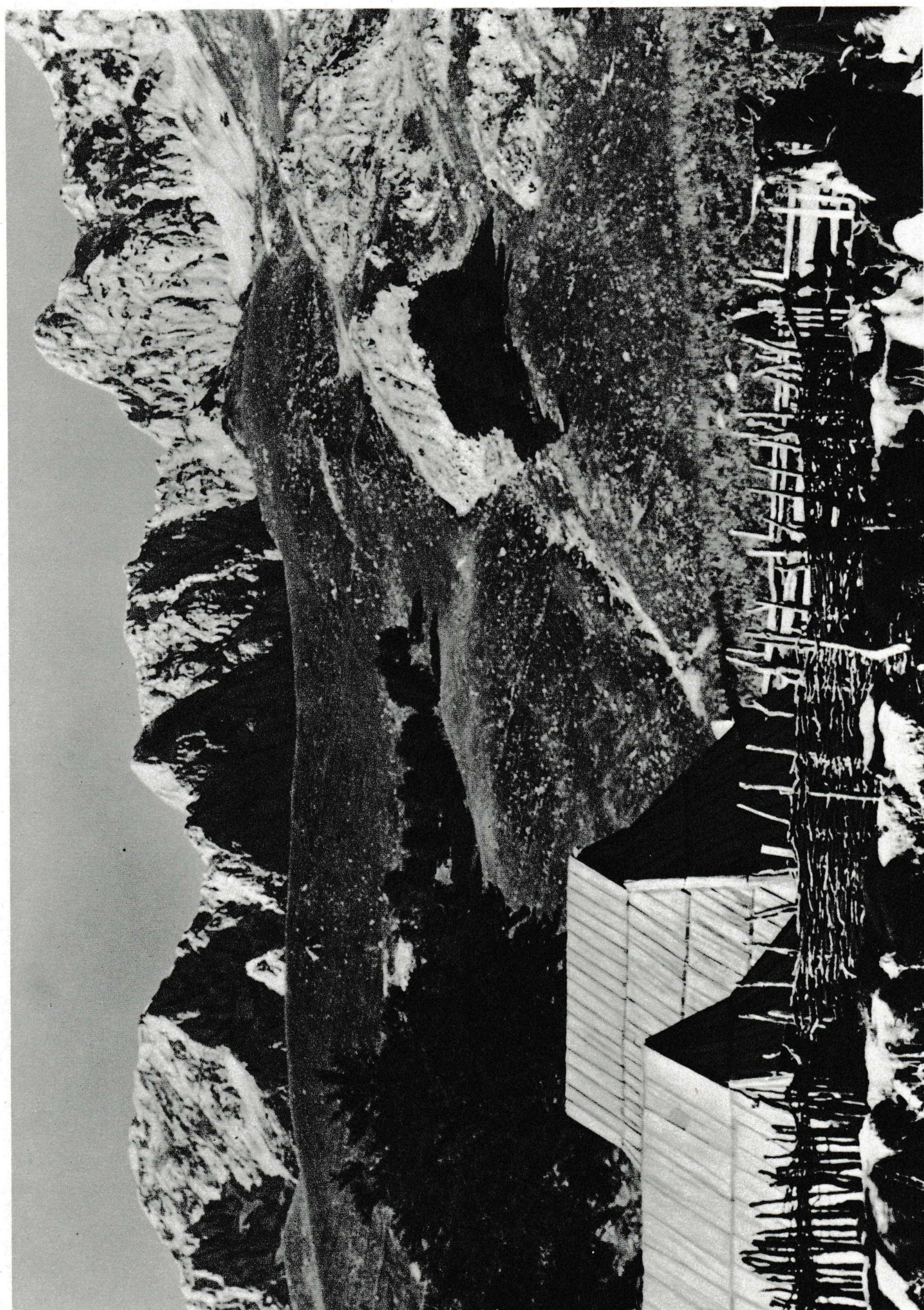

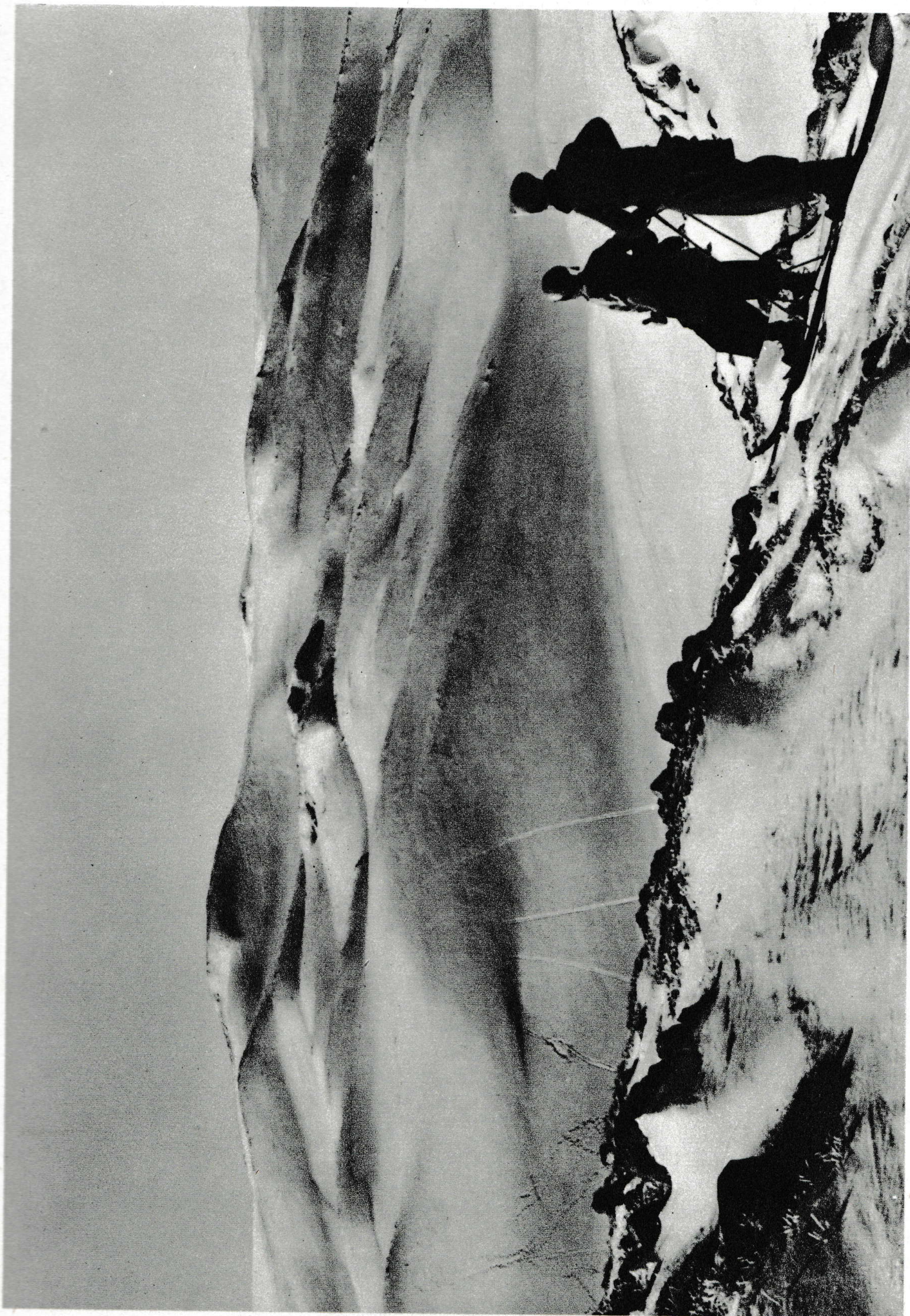

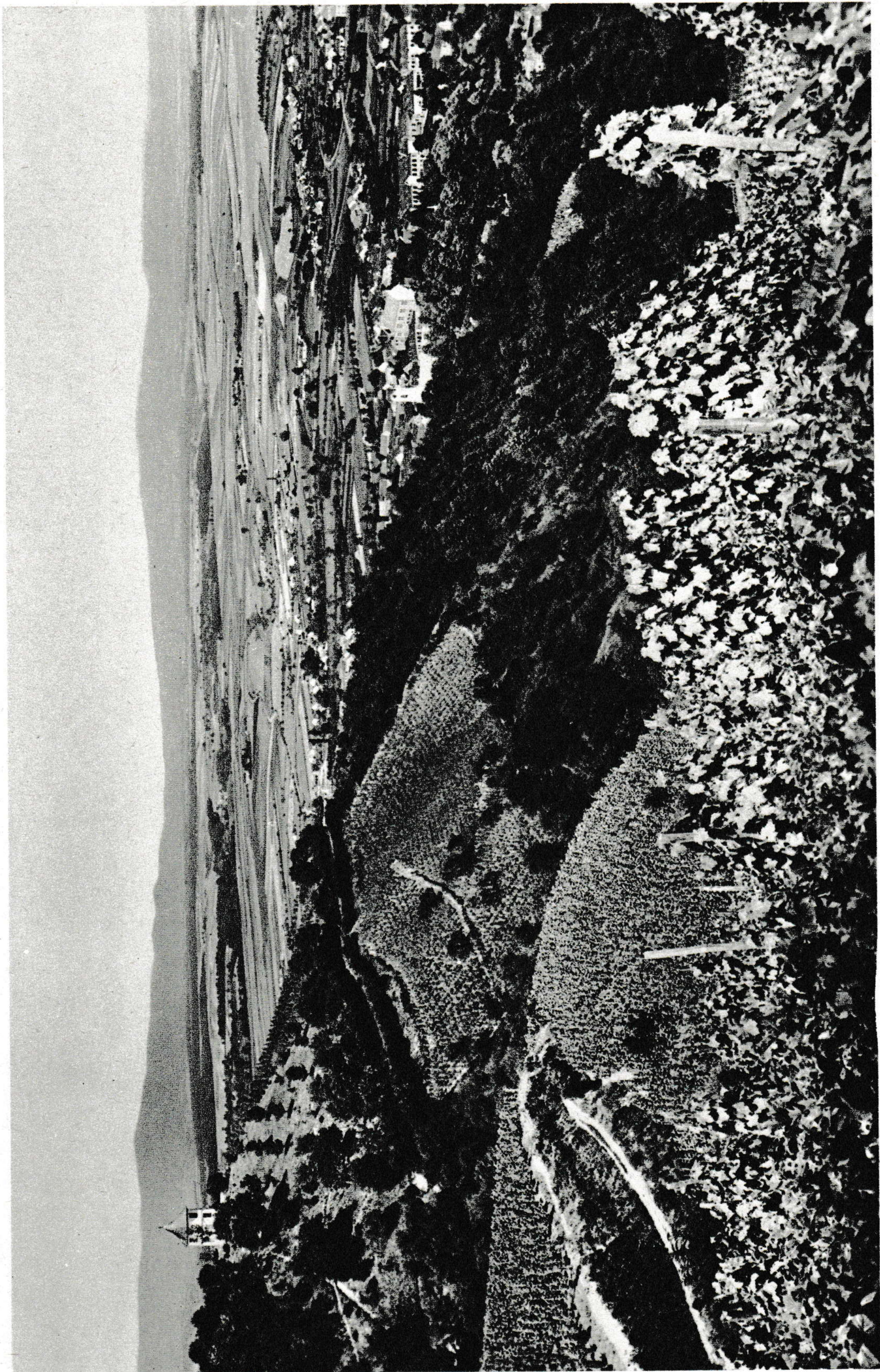

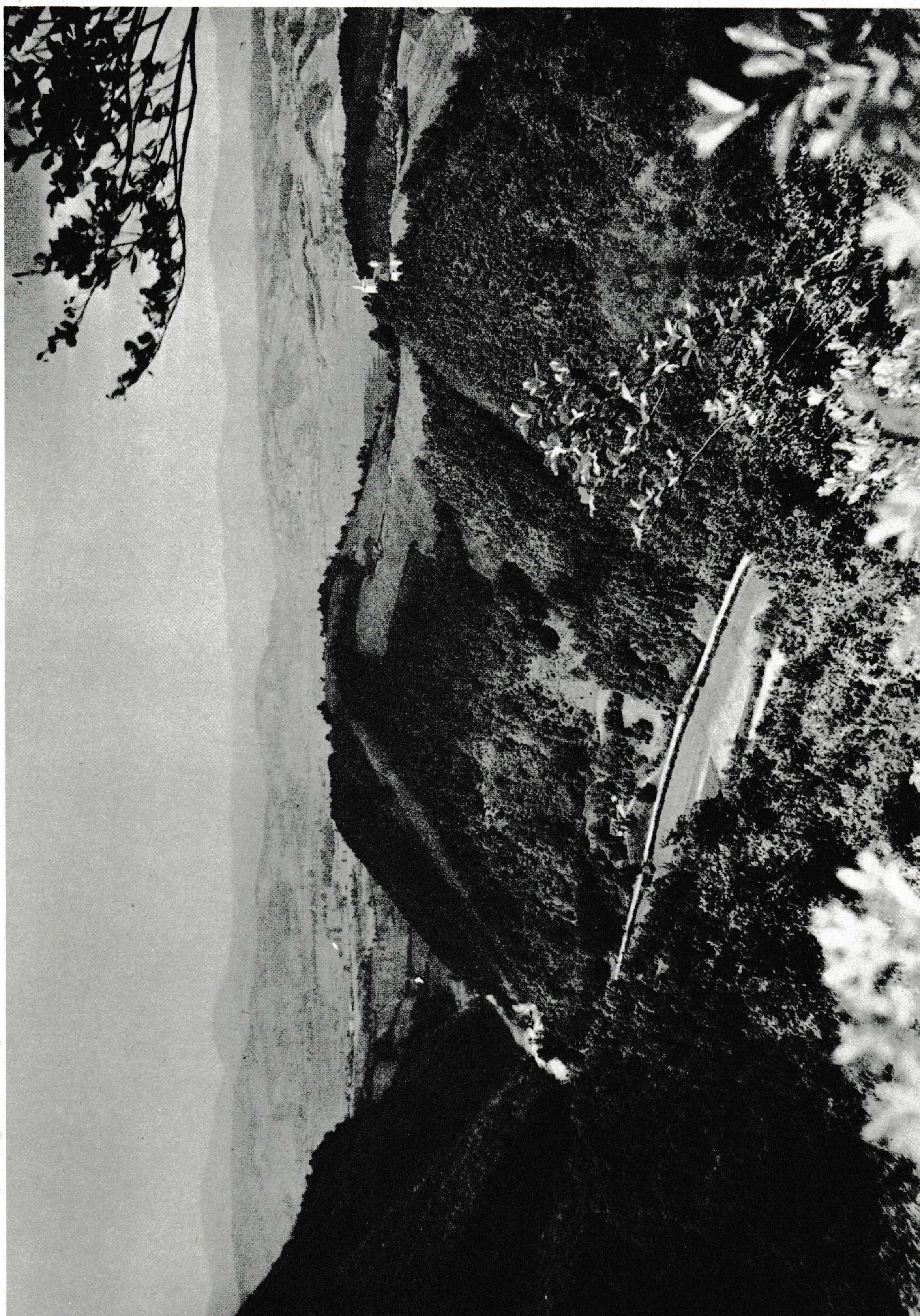

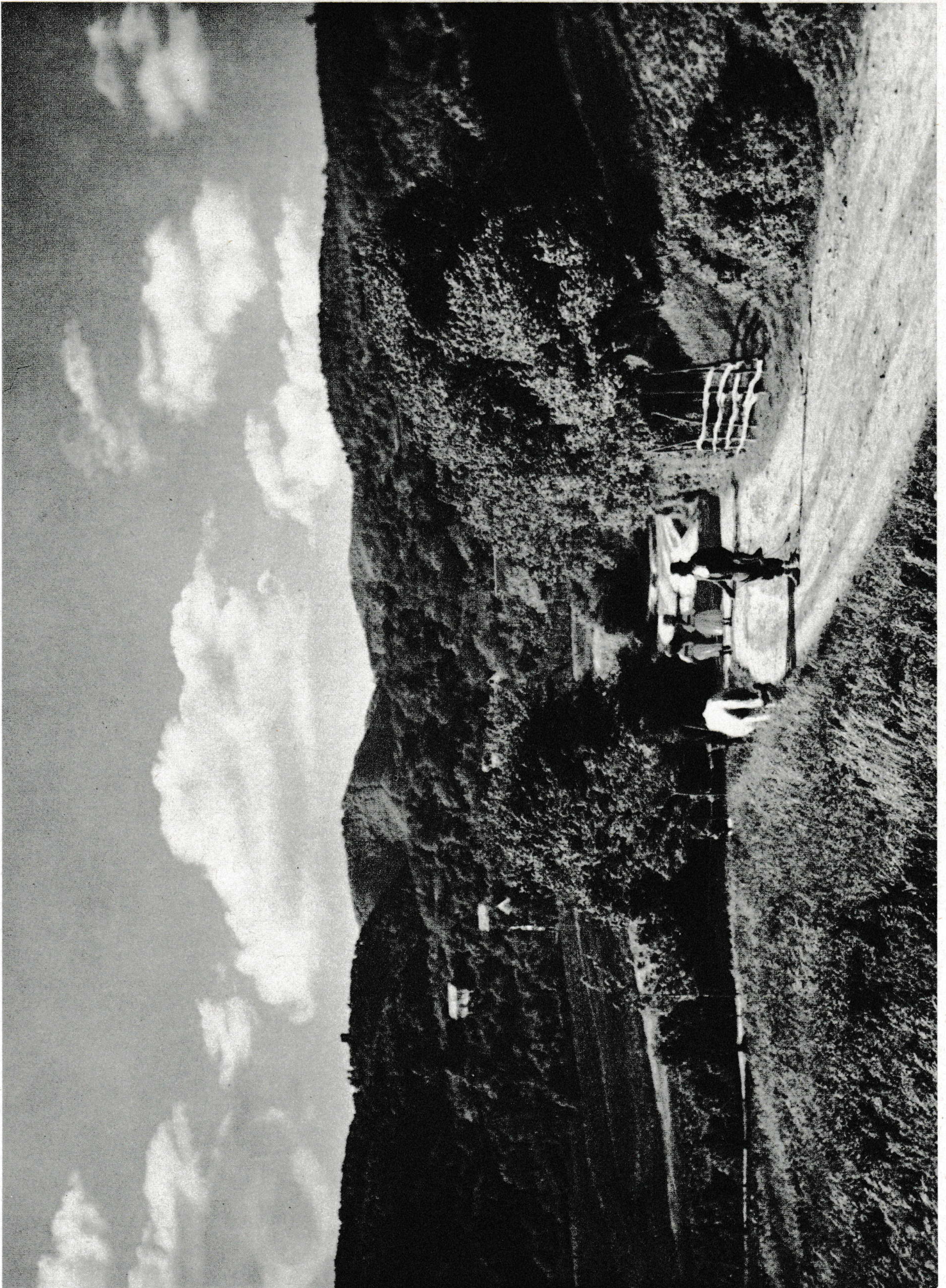

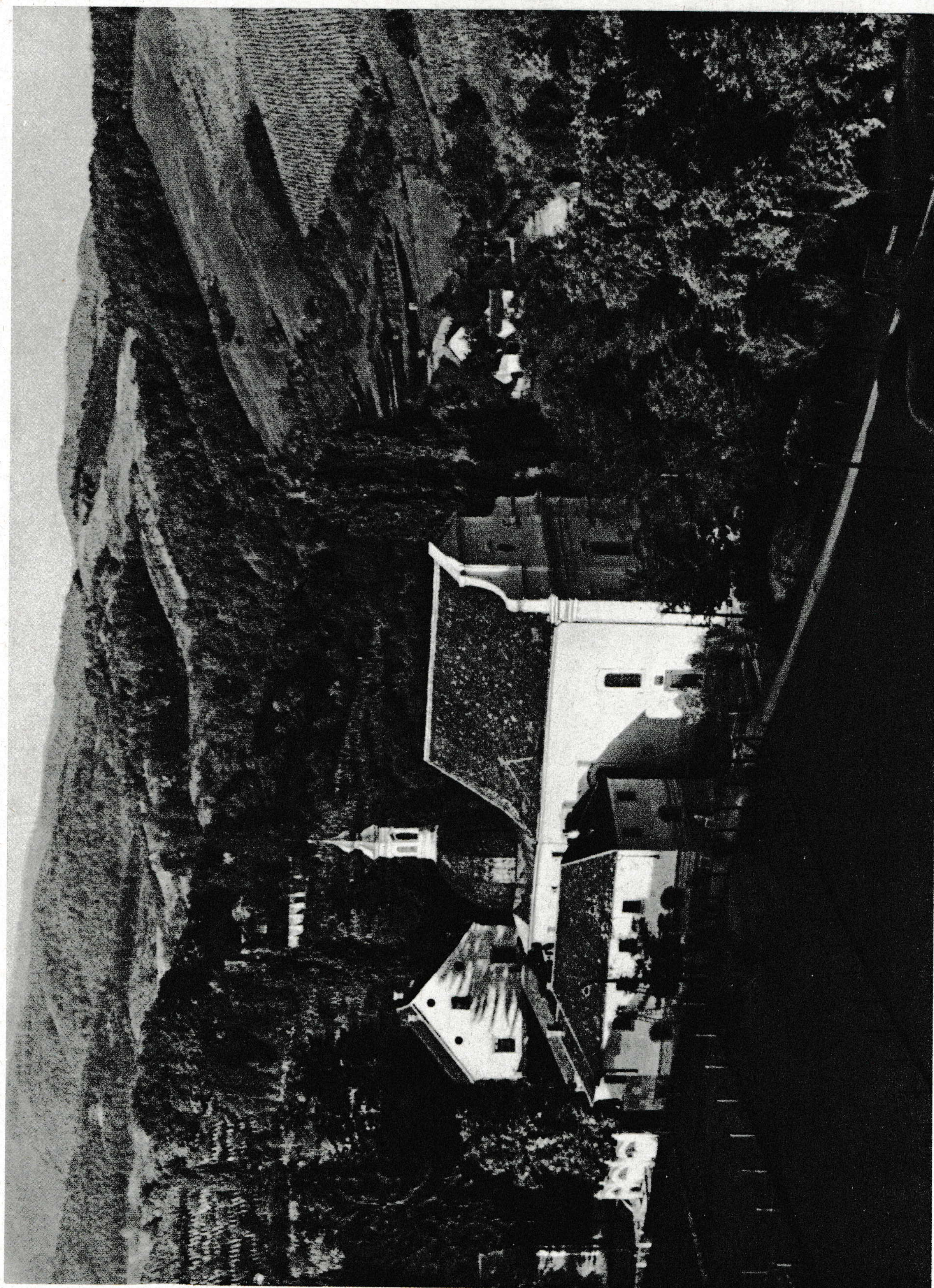

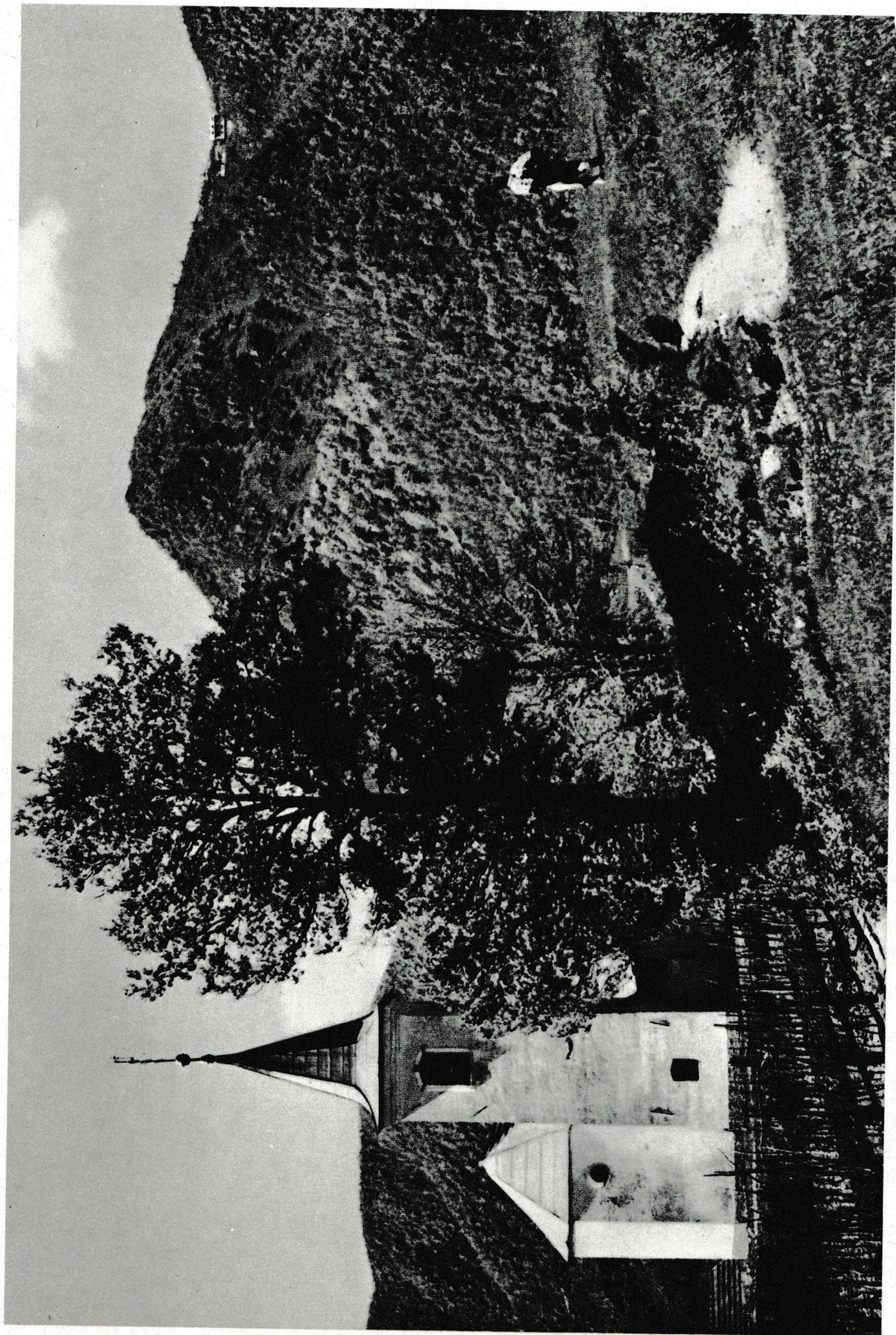

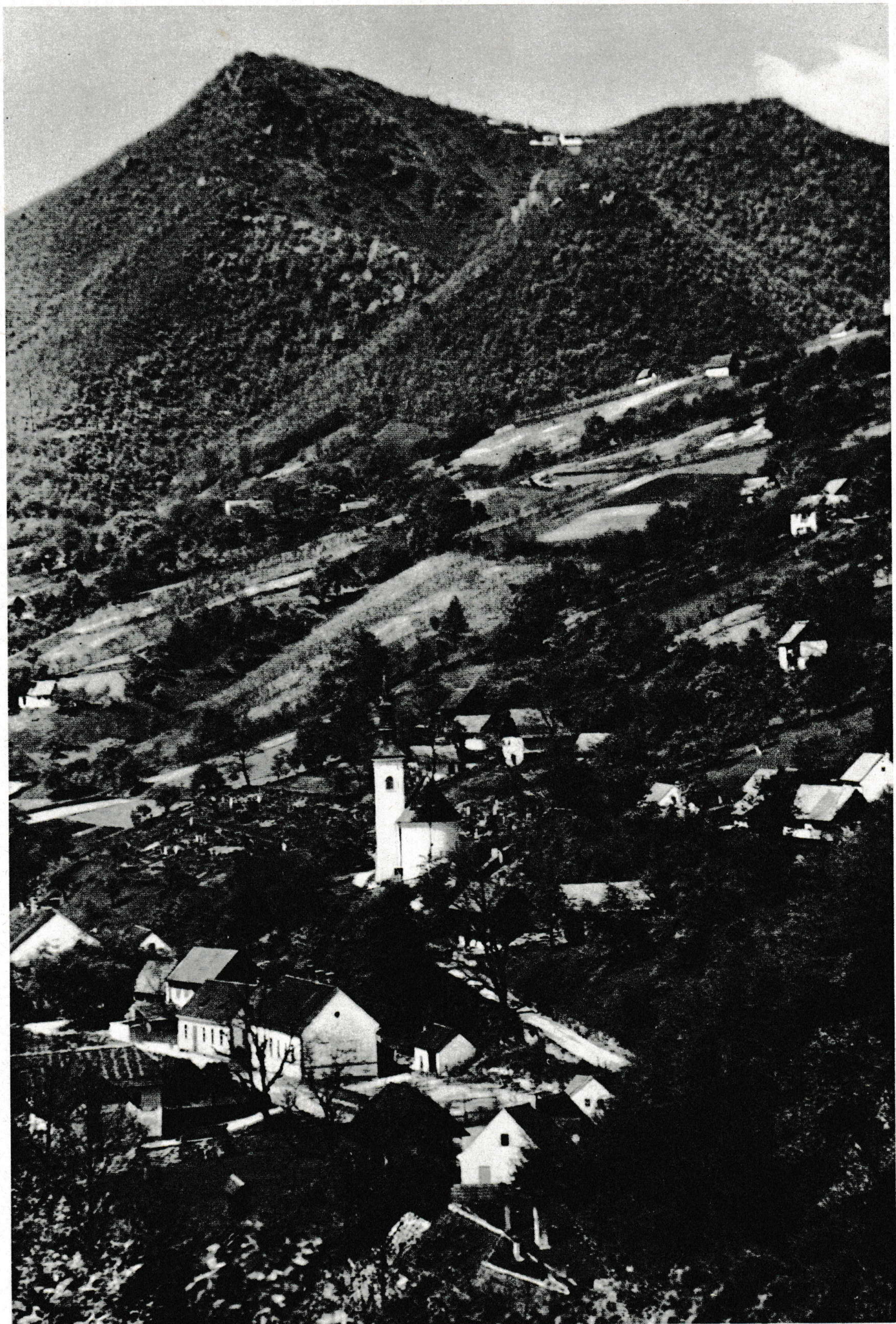

KAZALO SLIKA

Slike su snimili: *Vjekoslav Cvetišić* (20), *Tošo Dabac* (84, 85), *Nikola Drakulić* (66), *Fotozadruga* (3, 9, 10, 44, 80), *Ljudevit Griesbach* (5, 77, 78), *dr. Branimir Gušić* (14, 22, 23, 25, 28, 30, 35, 38, 40, 43, 50, 55—61), *dr. Ivo Horvat* (8, 12, 15—17, 21, 82), *Vladimir Horvat* (64, 65, 83, 87, 88), *R. Plaček* (1, 2, 4, 6, 7, 11, 13, 18, 19, 24, 26, 27, 29, 31—34, 36, 37, 39, 42, 45—48, 51—54, 62, 68, 69, 71, 73, 75, 79, 81, 86), *N. Srdar* (67), *Marijan Szabo* (70, 74),